

METODICKÉ MATERIÁLY

PRE UČITEĽOV ZÁKLADNÝCH
A STREDNÝCH ŠKÔL
K DOKUMENTÁRNYM FILMOM

1

ČAKANIE

2

ZOČI VOČI STRACHU

3

NARODIL SOM SA NA LUNÍKU IX

OBSAH

3

3

10

15

Čakanie

Metodická časť

Doplňujúce informácie k téme utečenci

Doplňujúce informácie k téme maloletí bez sprievodu

18

18

23

24

27

Zoči voči strachu

Metodická časť

Slovník pojmov

Prehľad najčastejších predsudkov a argumenty o ich nesprávnosti
vypracované Parlamentným zhromaždením Rady Európy

Príklady útokov z nenávisti zo Slovenska a Českej republiky

28

28

34

34

35

Narodil som sa na Luníku IX

Metodická časť

Aktuálna situácia na Luníku IX

Rómovia a sociálne dávky

Rómovia mýty a fakty

ČAKANIE

(The Wait / Emil Langballe / Dánsko / 2016 / 58 min. / české titulky)

Je múdra, krásna, úspešná v škole, nadaná vo futbale a obľúbená medzi kamarátami. A predsa nie je štrnásťročná Rokhsar šťastná. Pred piatimi rokmi utiekla s rodičmi a niekoľkými staršími súrodencami do Dánska. V Afganistane im išlo o život, napriek tomu celej početnej rodine dodnes chýba povolenie k pobytu v Dánsku. Každodenne nad nimi visí hrozba deportácie.

Rokhsar sa dostáva vinou osudu do neľahkej úlohy. Ako jediná z rodiny hovorí plynulo po dánsky, práve na nej zostáva všetka komunikácia s právnikmi a imigračným oddelením. Môže štrnásťročné dievča uniesť takéto bremeno? Priatelia, susedia aj známi ponúkajú pomoc, ale azylová politika je často neúprosná.

Témy filmu: utečenci, ľudské práva, integrácia, nádej na lepší život.

Cieľová skupina: 14+

Čas: 90 min. (2 vyučovacie hodiny, z toho 58 minút film)

Pomôcky: projektor, reproduktory, PC/notebook, tabuľa/flipchart, písacie potreby.

Ciele:

- žiak dokáže vlastnými slovami popísať rozdiel medzi utečencom a migrantom,
- žiak dokáže objasniť dôvody, prečo ľudia opúšťajú svoje domovy,
- žiak dokáže na základe informácií z filmu zhodnotiť situáciu Rokhsarinej rodiny.

Postup:

Úvod: (15 min)

1. Na začiatku hodiny žiakom vysvetlite, že si spoločne pozriete film o Rokhsar z Afganistanu, ktorá so svojou rodinou utiekla do Dánska a žiada tam o azyl. Žiaci tiež budú robiť ďalšie aktivity spojené s filmom.
2. Po predstavení scenára hodiny začnite brainstormingom. Položte žiakom otázku: „Čo by vás viedlo k odsťahovaniu sa zo Slovenska?“.

3. Odpovede žiakov zapisujte na tabuľu/flipchart. Nápady žiakov môžu byť limitované ich skúsenosťou, preto môžete otázku preformulovať na: „Čo by mohlo ostatných ľudí viesť k odsťahovaniu sa z ich domoviny?“.
4. Žiakov sa spýtajte, či už niekedy počuli slová utečenec a migrant. Koho popisujú? Kľúčové slová zapisujte na tabuľu. Po vytvorení definícií premietnite žiakom na tabuľu oficiálne definície od UNHCR¹. V čom sa líšila oficiálne definície od tých, ktoré vytvorili žiaci? Vyzvite jedného zo žiakov, aby vlastnými slovami vysvetlil rozdiel medzi utečencom a migrantom. Vysvetlite tiež žiakom slovo azyl, keďže môže byť jedným z riešení situácie utečenca.

Premietanie filmu: (58 minút)

Žiakom premietnite film o Rokhsar.

Reflexia a diskusia po filme: (25 minút)

Položte žiakom nasledujúce otázky a diskutujte o nich:

- *Ktoré veci a situácie na vás vo filme najviac zapôsobili a prečo?*

¹ Oficiálne definície od UNHCR nájdete v časti „Doplňujúce informácie k téme utečenci.“ na strane 10.

- *Prečo rodina Rokhsar opustila Afganistan?*
- *Ako sa líšilo zapojenie Rokhsar a ostatných členov jej rodiny do dánskej spoločnosti?*
- *Čo robila rodina pre to, aby mohla zostať v Dánsku?*
- *Akým problémom čelila rodina?*
- *Ako reagovalo okolie (spolužiaci, učitelia, susedia) na to, že Rokhsarinej rodine hrozí deportácia do Afganistanu?*
- *Ako by ste sa asi cítili, keby ste sa ocitli v rovnakej situácii ako Rokhsar?*

Reflexia II: Nedokončené vety

Žiakom povedzte, nech si do zošitov napíšu nasledovné vety. Premietnite im ich na projektore alebo ich napíšte na tabuľu. Vyzvite ich, aby ich doplnili podľa ich vlastného názoru a dojmov z filmu či dnešnej hodiny. Môžete vyzvať žiakov, aby sa o svojich odpovediach porozprávali so susedom v lavici, ak chcú. Prípadne, dobrovoľníci môžu svoje názory prečítať celej triede. Ak by na túto aktivitu nezostával čas, môžete ju žiakom zadať ako domácu úlohu.

Na Rokhsarinom príbehu ma zaujalo, že

Myslím si, že Rokhsarina rodina

Rokhsar by som odkázal/a

ODLÚČENÉ DETI

Cieľová skupina: 14+

Čas: 45 min.

Pomôcky: tabuľa/flipchart, písacie potreby, príloha 1 v dostatočnom počte.

Ciele:

- žiak definuje pojem maloletý bez sprievodu;
- žiak dokáže vlastnými slovami vyjadriť dôvody, pre ktoré maloletí bez sprievodu opúšťajú svoje domovy;
- žiak dokáže určiť krajiny, z ktorých pochádzajú maloletí bez sprievodu na Slovensku.

Postup:

Túto aktivitu môžete použiť 2 spôsobmi:

1. V nasledujúcej hodine po realizovaní aktivity „Čakanie“. V tomto prípade by išlo o rozvinutie utečeneckej problematiky o tému odlúčených detí (maloletí bez sprievodu).
2. Využijete túto metodiku bez pozerania filmu. Táto verzia v sebe zahŕňa metodiku na 45 minút o maloletých bez sprievodu. Môžete ju následne rozšíriť o ďalšiu hodinu na tému pobytovej a azylovej politiky Slovenska voči maloletým bez sprievodu (nasledovná aktivita Malí veľkí u nás).

Úvodná diskusia: (10 min)

Ak maloletí prichádzajú bez rodiny či opatrovníkov, hovoríme o nich ako o odlúčených deťoch či maloletých bez sprievodu.

Tento pojem napíšte na tabuľu/flipchart. Vyzvite žiakov, aby odhadli, koľko takýchto maloletých bez sprievodu prišlo do Európskej únie v roku 2016. Ako pomôcka pri rozhodovaní môže slúžiť celkový počet nových žiadostí o azyl v EÚ v roku 2016. Podľa údajov z Eurostat ich bolo 1 204 280.

Odpoveďou na otázku je, že v roku 2016 bolo v EÚ 63 300 maloletých bez sprievodu, ktorí požiadali o azyl. (Eurostat)

Žiakov sa môžete spýtať, či ich toto číslo prekvapilo. Čakali vyššie, či nižšie počty maloletých bez sprievodu? Prezradte im, že sa na dnešnej hodine budete zaoberať témou maloletých bez sprievodu.

Aktivita: (25 minút)

1. Žiakom vysvetlite, že ich čaká skupinová práca, kde sa zoznáma s príbehmi maloletých bez sprievodu. Vytvorte skupiny po 4 – 5 žiakoch a rozdajte do skupín **PRÍLOHU 1**. Tá obsahuje krátke popisy príbehov maloletých bez sprievodu. Do každej skupiny dajte jeden príbeh.
2. Úlohou žiakov bude prečítať si v skupine text a zistiť, aké boli dôvody detí na odchod z ich krajín. Žiaci v skupine diskutujú, aké boli dôvody pre opustenie krajiny a dohodnú sa, kto odprezentuje dôvody pre odchod maloletého, o ktorom sa dočítali v texte. Na prácu s textom budú mať žiaci 10 – 15 minút. Vyučujúci na tabuľu zapisuje dôvody pre odchod z krajiny.

Reflexia: (10 minút)

Žiakov vyzvite, aby na základe textov a diskusie v skupinách našli 1 slovo, ktoré popisuje ich emócie z dnešnej hodiny. Keď svoje pocity vyslovia všetci žiaci, ktorí chcú, ponúknite im, aby ďalej rozviedli svoje pocity. Nadviažte nasledujúcimi otázkami:

- *Ako by ste sa asi cítili vy, keby ste boli v koži maloletého bez sprievodu?*
- *Čo by pre vás bolo najťažšie?*
- *Počuli ste niekedy predtým (napríklad v médiách) podobné príbehy maloletých bez sprievodu?*

PRÍLOHA 1

A „Pochádzam zo severu Afganistanu, mám 16 rokov. Zabili mi rodičov, býval som preto u strýka. Brat strýkovej manželky mal kontakty na Taliban. Chodievali k nám domov na motorkách, keď strýko zomrel. Chceli ma poslať na výcvik mladých atentátnikov, na afgansko-pakistanskú hranicu. Nechcel som ísť. Ušiel som do iného mesta za druhým strýkom, ktorý ma poslal do Európy. Chcel by som tu zostať študovať a pracovať.“ (Odlúčené dieťa z Afganistanu)

B „Mám 16 rokov, som z Afganistanu. Cestoval som s rodičmi a súrodencami. Mám dve sestry: 9- a 24-ročnú, a 12-ročného brata. Asi pred desiatimi dňami ma prevádzачi oddelili od mojej rodiny. Nevidel som ich tváre, mali na hlave kukly. Ani neviem, v akej krajine sa to stalo. Štyri dni som s nimi išiel autom. Následne som mal vystúpiť. Nechali ma v lese, kde som bol dlho, asi štyri dni. Sám som zastavil policajtov, bol som hladný, smädný a bál som sa. Otec vybavoval cestu, neviem presne, kam sme išli, a za kým, nám deťom to rodičia nehovorili. Odišli sme, lebo sme dostali list od Talibanu, aby som sa k nim pridal. Môj otec odmietol. Jeden Talibanec tiež chcel moju najstaršiu sestru za ženu... Možno môj strýko v Kábule by mohol vedieť, kde je teraz moja rodina...“ (Odlúčené dieťa z Afganistanu)

C „Pochádzam z Afganistanu. Mnoho rokov sme žili v utečeneckom tábore v Pakistane. Moja mama zomrela. Môj otec žije od roku 2003 legálne v Holandsku. Má dočasné povolenie na pobyt. Mám tri staršie sestry. S jednou z nich, ktorá má 21 rokov, sme sa rozhodli odísť za otcom. Oddelili ma od sestry, keď sme sem prišli. Neviem presne, kde teraz je.“ (Odlúčené dieťa z Afganistanu)

Pozn.: Sestru umiestnili do Útvary policajného zaistenia cudzincov. Otcovi medzičasom v Holandsku nepredžili doplnkovú ochranu a stratil povolenie na pobyt.

D „Ja a môj brat sme z Afganistanu, ale bývali sme v Iráne. Mama je z Iránu a ocko z Afganistanu. Mám 13 rokov, môj brat má 7. Cestovali sme s rodičmi a našou malou sestričkou. Ale tí ľudia nás potom rozdelili. Mama s ockom a bábätkom museli nastúpiť do jedného kamiónu a ja s mojím bratom do druhého. Veľmi sme plakali, ale povedali, nech sklapneme. Neviem, kde sú naši rodičia. My sme sa dostali sem. Chceme ísť za nimi! Nevieš, kde je mama a ocko? Pomôž nám ich nájsť...“ (Súrodenci z Afganistanu)

E „Som zo Somálska. Otca zabili militanti Aš-Šabáb, bojoval proti nim. Predtým bol učiteľom, rovnako ako mama. Tá teraz predáva vajčka, máme sliepky. Som najstarší, mám ešte menších bratov a sestry. Aš-Šabáb u nás jazdia po uliciach so zbraňami a zastavujú chalanov, aby išli s nimi bojovať. Aj mňa zastavili, ale podarilo sa mi ujsť. Mama sa o mňa veľmi bála. Povedala, že musím odísť a poslala ma k strýkovi do Etiópie. Strýko mi potom zariadil cestu do Európy. Letel som do Ruska, človek na letisku, čo ma čakal, mi vzal doklady. Veľa mesiacov som bol som v Rusku v nejakom byte, aj s ostatnými chalanmi zo Somálska. Naša nás tam polícia a zavrela nás vo väzení. Po troch mesiacoch nás pustili a ocitli sme sa na ulici. Stretli sme chlapa, čo nás chcel zaviesť do Európy. Nemali sme však peniaze. Povedal, že mu môžeme zaplatiť potom, alebo máme vykradnúť obchod. Dohodli sme sa, že mu zaplatím potom. Nakoniec nás nechal v lese a už neprišiel. Zastavili sme policajtov. Chcem tu zostať, zas chodiť do školy, potom pracovať, chcem skúsiť zistiť, čo je s mamou.“ (Odlúčené dieťa zo Somálska, 16 rokov)

Zdroj príbehov: http://www.hrl.sk/sites/default/files/publications/odlucene_deti_-_mali_utecenci_bez_rodicov_na_slovensku.pdf

ROZŠÍRENIE: MALÍ VEĽKÍ U NÁS

Čas: 45 min.

Pomôcky: tabuľa/flipchart, písacie potreby, obálky s prílohou v dostatočnom počte.

Ciele:

- žiak definuje pojem maloletý bez sprievodu;
- žiak dokáže vlastnými slovami vysvetliť proces azylovej procedúry maloletého bez sprievodu;
- žiak dokáže zhodnotiť postup azylovej procedúry maloletého bez sprievodu na Slovensku.

Postup:

Úvod: (10 min)

1. Povedzte žiakom, že sa dnes budete baviť o maloleťoch bez sprievodu, teda o utečencoch mladších ako 18 rokov, ktorí sú na úteku bez rodiny či poverenej osoby. Na predchádzajúcej hodine sa už zoznámili s niekoľkými príbehmi maloleťoch bez sprievodu. Prezradte žiakom, že si spoločne urobíte mentálnu mapu.
2. Do stredu tabule/flipchartu napíšte „Maloletý bez sprievodu“. Vyzvite žiakov, aby sa zamysleli nad slovami/pojmami, ktoré sa im s maloleťmi bez sprievodu spájajú. Nechajte chvíľku žiakov premýšľať, potom ich vyzvite, aby slová postupne prichádzali písať na tabuľu. Na konci zhrňte, aké slová sa najčastejšie vyskytovali a akú v sebe niesli správu.
3. Povedzte žiakom, že sa v ďalšej aktivite budete zaoberať pobytoým a azylovým procesom, ktorým musia maloleť bez sprievodu prejsť, keď sa dostanú na Slovensko.

Aktivita: (20-25 minút)

4. Povedzte žiakom, že sa spoločne pozriete na to, ako vyzerá azylový proces s maloleťmi bez sprievodu na Slovensku. Rozdelte žiakov do skupín po 4 – 5. Do každej skupiny rozdajte obálku s nastrihanými papierikmi z **PRÍLOHY 2**. Ich úlohou bude zoradiť činnosti, ktorými prechádzajú maloleť bez sprievodu na Slovensku. Na vypracovanie úlohy majú žiaci 10 minút. Keď žiaci v skupinách dokončili svoju prácu, prejdite s nimi správne poradie jednotlivých činností.

V minulosti boli deti bez sprievodu po podaní žiadosti o azyl presúvané z detského domova do azylového tábora. Na deti a ich vývoj to však malo negatívny vplyv. Zariadenia Migračného úradu MV SR nie sú určené na starostlivosť o deti bez domova. Deti sa tak dostávali do nevhodného prostredia, v ktorom strácali kontakt s vychovávateľmi a so sociálnymi pracovníkmi detského domova, s detským kolektívom a kamarátmi. Zvyšovali sa tiež šance, že deti budú kontaktovať prevádzkači alebo obchodníci s ľuďmi. Od roku 2015 tak deti bez sprievodu ostávajú v detskom domove počas celého azylového konania, so svojimi kamarátmi, rovesníkmi a školenými vychovávateľmi.

5. Pri kontrole odpovedí teda odstráňte papieriky „Premiestnenie do pobytového tábora pre žiadateľov o azyl v Opatovskej Novej Vsi“ a „Premiestnenie do Záchytného tábora Migračného úradu MV SR pre žiadateľov o azyl v Humennom“. **Zdôraznite, že sa starostlivosť o maloleťoch na Slovensku od roku 2015 zlepšila a majú lepší prístup ku vzdelaniu a tráveniu času so svojimi rovesníkmi.**
6. Vyzvite jedného zo žiakov, aby vlastnými slovami s pomocou papierikov vysvetlil azylový proces s maloleťmi bez sprievodu a uviedol zlepšenia, ktoré od roku 2015 nastali na Slovensku.

Je dôležité mať naštudované ďalšie informácie o pobytovej a azylovej procedúre maloleťoch bez sprievodu. Učiteľ môže spomenúť aj ďalšie problémy maloleťoch bez sprievodu, napríklad ich časté miznutie. Informácie nájdete v časti Doplňujúce informácie k téme „Maloletí bez sprievodu“.

Reflexia: (10 minút)

Reflexiu vedte formou diskusie s nasledujúcimi otázkami:

- *Počuli ste už niekedy predtým (napríklad v médiách) o maloletých bez sprievodu?*
- *Prečo sa o týchto mladých ľuďoch nehovorí?*
- *Čo vás na dnešnej hodine prekvapilo či zaujalo?*
- *Čo si myslíte o zlepšeniach v oblasti pobytovej/azylovej procedúry, ktorú musia maloletí bez sprievodu absolvovať na Slovensku?*
- *Ako by ste sa asi cítili v koži maloletého bez sprievodu? Čo si myslíte, že by pre vás bolo najzložitejšie?*
- *Ako by sa dal pobyt maloletým bez sprievodu na Slovensku ešte uľahčiť?*

Žiakov vyzvite, aby sa ešte raz pozreli na mentálnu mapu a zamysleli sa, ktoré slová by ešte doplnili. Spýtajte sa ich, prečo vybrali práve tieto slová.

PRÍLOHA 2

----- ✂ -----

Nájdienie maloletého.

----- ✂ -----

Súd vydá predbežné opatrenie o umiestnení dieťaťa do detského domova a ustanovenie opatrovníka.

----- ✂ -----

Umiestnenie dieťaťa do detského domova.

----- ✂ -----

Podanie žiadosti na cudzineckú políciu na udelenie tolerovaného pobytu maloletého bez sprievodu.

----- ✂ -----

Žiadosť o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany.

----- ✂ -----

Premiestnenie do záchytného tábora Migračného úradu MV SR pre žiadateľov o azyl v Humennom.

----- ✂ -----

Premiestnenie do pobytového tábora pre žiadateľov o azyl v Opatovskej Novej Vsi.

----- ✂ -----

Správne odpovede:

- 1 Nájdienie maloletého.
- 2 Súd vydá predbežné opatrenie o umiestnení dieťaťa do detského domova a ustanovenie opatrovníka.
- 3 Umiestnenie dieťaťa do detského domova.
- 4 Podanie žiadosti na cudzineckú políciu na udelenie tolerovaného pobytu maloletého bez sprievodu.
- 5 Žiadosť o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany.

Pred rokom 2015 boli maloletí bez sprievodu často umiestňovaní do rôznych zariadení ako napr. Záchytný tábor Migračného úradu Ministerstva vnútra SR pre žiadateľov o azyl v Humennom či pobytový tábor v Opatovskej Novej Vsi. Odvtedy sa tento proces zjednodušil.

Doplňujúce informácie k téme

UTEČENCI

Kto sú utečenci?

Utečenci sú osoby utekajúce pred ozbrojeným konfliktom a/alebo prenasledovaním z rasových, náboženských, národnostných a politických dôvodov, alebo pre príslušnosť k určitej sociálnej skupine.

Nebezpečná a neznesiteľná situácia v domovskej krajine ich núti, aby prekračovali národné hranice, hľadali bezpečie v iných štátoch a požiadali v nich o ochranu. Odmietnutie udelenia azylu môže mať pre nich potenciálne smrteľné následky.

V slovenskom právnom poriadku bol pojem utečenec nahradený pojmom azylant.

Medzinárodne uznaní utečenci, tj. tí, ktorí získali azyl, majú prístup k pomoci od štátov, Vysokého úradu komisára pre utečencov OSN (UNHCR, z anglického United Nations High Commissioner for Refugees) a iných organizácií.

Ku koncu roka 2016 bolo v celom svete 22,5 miliónov utečencov (UNHCR).

Utečenci sú zadefinovaní v medzinárodnom práve a podľa neho sú chránení.

Ochrana utečencov má mnohé aspekty. Zahŕňa:

- istotu nebyť vrátení do nebezpečenstva, pred ktorým utiekli;
- prístup k azylovému konaniu, ktoré prebieha regulárne a efektívne;
- opatrenia zabezpečujúce rešpektovanie základných ľudských práv;
- zachovanie dôstojnosti a poskytnutie bezpečia;
- možnosť nájsť dlhodobé riešenie situácie utečencov.

Primárnu zodpovednosť za túto ochranu nesú štáty. S vládami úzko spolupracuje UNHCR, podľa potreby im radí a podporuje ich pri implementácii ich záväzkov.

Utečenec alebo migrant?
Prečítajte si, aký je medzi nimi rozdiel.

Kto je žiadateľ o azyl?

Pojem *žiadateľ o azyl* sa často zamieňa s pojmom *utečenec* - *azylant*.

Žiadateľ o azyl je osoba, ktorá o sebe tvrdí, že je utečencom a hľadá medzinárodnú ochranu pred prenasledovaním alebo vážnym bezprávím v krajine svojho pôvodu. Každý utečenec/azylant je vlastne na začiatku žiadateľom o azyl, ale nie každému žiadateľovi je v konečnom dôsledku azyl udelený.

Pojem *žiadateľ o azyl* vyjadruje skutočnosť, že osoba požiadala o udelenie azylu a čaká na ukončenie azylového konania. V každej krajine existujú orgány, ktoré posudzujú žiadosti o azyl v súlade s platnou legislatívou. Na Slovensku je týmto orgánom Migračný úrad Ministerstva vnútra SR.

Žiadosť azylanta môže byť posúdená kladne - žiadateľovi je udelený azyl, alebo záporne - žiadosť o udelenie azylu je zamietnutá.

K zastaveniu azylového konania dochádza na Slovensku v dvoch prípadoch:

1. žiadateľ svojvoľne opustí krajinu alebo azylový tábor, bez ohlásenia príslušným úradom;
2. žiadateľ zmení názor, vezme späť svoju žiadosť a zastaví sa konanie napríklad preto, že sa chce vrátiť do krajiny pôvodu. Na Slovensku prevláda prvý prípad (cca 90 %).

Osoby, ktorým vnútroštátne orgány azyl neudelili, ani im neposkytli iný druh medzinárodnej ochrany, môžu byť poslané späť do svojich krajín pôvodu.

Podrobnejšie informácie o žiadateľoch o azyl na území strednej Európy nájdete na stránke UNHCR.

Kto sú migranti?

Migranti sa rozhodli presťahovať, aby si zlepšili život, nie kvôli priamej hrozbe prenasledovania alebo smrti. Presúvajú sa za lepšou prácou, kvôli vzdelaniu, opätovnému spojeniu s rodinou alebo z iných dôvodov.

Na rozdiel od utečencov, ktorí sa nemôžu bezpečne vrátiť domov, migrantom v tom nič nebráni. Ak sa rozhodnú vrátiť domov, naďalej majú nárok na ochranu svojou vládou.

Tento rozdiel je pre jednotlivé vlády dôležitý v procese udeľovania medzinárodnej ochrany. Krajiny riešia postavenie migrantov podľa svojich vlastných imigračných zákonov a postupov. K utečeneckej otázke pristupujú na základe noriem ochrany utečencov a udeľovania azylu, definovaných v národnej legislatíve aj v medzinárodnom práve.

Každá krajina má osobitné povinnosti voči komukoľvek, kto žiada o azyl na jej území. UNHCR pomáha krajinám plniť si svoje povinnosti v oblasti azylu a ochrany utečencov.

Dôvody udelenia azylu

V slovenskom právnom poriadku podľa § 8 zákona o azyle, Slovenská republika udelí azyl žiadateľovi, ktorý má v krajine pôvodu opodstatnené obavy z prenasledovania:

- z rasových, národnostných alebo náboženských dôvodov;
- z dôvodov zastávania určitých politických názorov alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine, a vzhľadom na tieto obavy sa nemôže alebo nechce vrátiť do tohto štátu;
- za uplatňovanie politických práv a slobôd.

Azyl možno udeliť aj z humanitárnych dôvodov, ktoré môže zvážiť správny orgán. Na tento druh azylu však utečenci nemajú právny nárok.

Zákon o azyle udeľuje túto formu ochrany aj na účely zlučovania rodín. V takom prípade musí o azyl požiadať manžel/ manželka azylanta, slobodné dieťa azylanta vo veku do 18 rokov, rodič slobodného azylanta mladšieho ako 18 rokov alebo osoba, ktorej bol zverený do osobnej starostlivosti.

Čo je doplnková ochrana?

Podľa § 13a zákona o azyle, Slovenská republika poskytne doplnkovú ochranu v prípade, že sa žiadateľovi neudelil azyl, avšak existujú dôvody domnievať sa, že by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia.

Vážnym bezpráviom pritom je:

- uloženie trestu smrti alebo jeho výkon,
- mučenie alebo neludské alebo ponižujúce zaobchádzanie alebo trest,
- ohrozenie života v dôsledku násillia v rámci medzinárodného či vnútroštátneho konfliktu.

Udelenie azylu a poskytnutie doplnkovej ochrany sa líšia v čase, na aký sa ochrana udeľuje a v druhu pobytu. V prípade udelenia azylu získa cudzinec trvalý pobyt na území SR na dobu neurčitú. V prípade doplnkovej ochrany ide o prechodný pobyt na dobu jedného roka. Na základe opodstatnených dôvodov ho možno opäť predĺžiť na ďalšie dva roky.

Informácie k téme nájdete na stránke Ministerstva vnútra SR.

Čo je migrácia?

Migrácia je pohyb osôb alebo skupín osôb v geografickom a sociálnom priestore, spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta pobytu.

Migráciu môžeme kategorizovať nasledovne:

- **dobrovoľná migrácia** – slobodný pohyb osôb alebo skupín osôb, napríklad za účelom zamestnania, zlúčenia rodiny, vzdelávania, a pod.;
- **nútená migrácia** – nedobrovoľné opustenie krajiny pôvodu pre politické a sociálne problémy, vojnové konflikty, prírodné katastrofy, závažné existenčné a ekonomické problémy, alebo iné dlhodobo pretrvávajúce krízové situácie;
- **legálna migrácia** – prekročenie hranice krajiny s platným cestovným dokladom, prípadne aj platnými vízami a povoleniami, ak sa vyžadujú na vstup do krajiny;
- **nelegálna migrácia** – neoprávnené prekročenie hranice krajiny bez platných cestovných dokladov, víz alebo povolenia na pobyt, alebo neoprávnené zotrvávanie na území krajiny po skončení platnosti dokladov, víz alebo povolenia na pobyt.

Štatistiky o udeľovaní medzinárodnej ochrany na Slovensku

Rok	Počet žiadostí o udelenie azylu	Udelený azyl	Neudelený azyl	Poskytnutá/neposkytnutá doplnková ochrana	Zastavené konania	Udelené štátne občianstvo
2007	2642	14	1177	82/646	1693	18
2008	909	22	416	66/273	457	4
2009	822	14	330	98/165	460	1
2010	541	15	180	57/101	361	3
2011	491	12	186	91/47	270	7
2012	732	32	334	104/153	383	0
2013	441	15	124	34/49	352	7
2014	331	14	197	99/41	163	12
2015	330	8	124	41/24	148	5
2016	146	167	82	12/13	35	3
2017	107	18	55	20/13	54	2

Všeobecné podmienky pre získanie štátneho občianstva SR

Cudzinec môže získať štátne občianstvo SR udelením, teda tzv. naturalizáciou, po splnení zákonom stanovených podmienok.

Cudzinec, ktorý chce požiadať o udelenie štátneho občianstva, musí:

- mať na území Slovenskej republiky nepretržitý trvalý pobyt aspoň osem rokov, bezprostredne predchádzajúcich podaniu žiadosti o udelenie štátneho občianstva SR;
- preukázať svoju bezúhonnosť v rozsahu vymedzenom zákonom o štátnom občianstve SR;
- preukázať znalosť slovenského jazyka - tá sa overuje prostredníctvom písomného a ústneho testu pred komisiou;
- preukázať všeobecné znalosti o Slovenskej republike, ktoré sa overujú prostredníctvom písomného testu o slovenských reáliách, histórii, geografii a politickej situácii;
- predložiť všetky potrebné doklady podľa zákona o štátnom občianstve.

Podrobnejšie informácie nájdete na stránke Migračného informačného centra Medzinárodnej organizácie pre migráciu. (IOM, z anglického International Organization for Migration).

Čo znamená trvalý pobyt?

Trvalý pobyt cudzinca je jedným z pobytov podľa zákona o pobyte cudzincov. Cudzinec s trvalým pobytom je oprávnený zdržiavať sa na území Slovenska, cestovať do zahraničia a späť, pracovať, podnikáť, študovať či mať prístup k zdravotnej starostlivosti. Cudzinci s trvalým pobytom majú právo vykonávať činnosti takmer v rovnakom rozsahu ako občania Slovenska. Majú aj právo voliť a byť volení vo voľbách do samosprávnych orgánov.

Žiadosť o trvalý pobyt sa podáva na oddelení cudzineckej polície, ktorá je povinná o žiadosti rozhodnúť do 90 dní. Podmienky získania trvalého pobytu sú uvedené v zákone o pobyte cudzincov.

Existujú tri typy trvalého pobytu:

- trvalý pobyt na 5 rokov,
- trvalý pobyt na neobmedzený čas,
- dlhodobý pobyt.

Ďalšie informácie o rôznych druhoch pobytov nájdete na stránke verejnej správy.

Čo je to záchytný tábor?

Záchytný tábor je zariadenie Ministerstva vnútra SR, v ktorom sa zabezpečuje vykonanie zdravotnej prehliadky a dočasný pobyt žiadateľov o azyl pred ich umiestnením v pobytovom tábore. Žiadatelia o azyl tu bezplatne dostanú ubytovanie, stravu, základnú zdravotnícku starostlivosť a vreckové. Po ukončení karantény je žiadateľ o azyl ubytovaný v pobytovom tábore až do ukončenia konania o udelenie azylu.

Žiadatelia o azyl, ktorí sú zdravotne v poriadku, strávia v záchytnom tábore približne tri týždne. Počas týchto troch týždňov môžu navštevovať hodiny slovenského jazyka. K dispozícii im tiež sú sociálni pracovníci Migračného úradu MV SR a spolupracujúcich mimovládnych organizácií, a psychológ.

V záchytnom tábore sa tiež koná vstupný pohovor, na ktorom majú žiadatelia o azyl možnosť migračnému úradu detailne vysvetliť dôvody svojej žiadosti o azyl.

V súčasnosti je na Slovensku jeden záchytný tábor, a to v Humennom.

Prečítajte si viac o tom, čo je záchytný tábor.

Pozrite sa, ako vyzerajú zariadenia migračného úradu na Slovensku.

Čo je to pobytový tábor?

Pobytový tábor je zariadenie Ministerstva vnútra SR, v ktorom sa zabezpečuje komplexná starostlivosť o žiadateľov o azyl až do času právoplatného ukončenia konania o udelenie azylu.

Do pobytových táborov sa žiadatelia o azyl premiestňujú po ukončení karantény, teda hneď, ako výsledky lekárskeho vyšetrenia preukážu, že žiadatelia o azyl netrpia žiadnym vážnym nákazlivým ochorením.

Žiadatelia o azyl majú aj v pobytových táboroch bezplatné ubytovanie, stravu, základnú zdravotnícku starostlivosť a vreckové. Žiadatelia o azyl majú možnosť požiadať o krátkodobú aj dlhodobú priepustku z tábora, a to až na dobu troch mesiacov.

V súčasnosti sú na Slovensku dva pobytové tábory, a to v Opatovskej Novej Vsi a v Rohovciach. Prvý je určený pre zraniteľné osoby – rodiny s deťmi, osamelé ženy, traumatizovaných a zdravotne postihnutých žiadateľov o azyl. Druhý je pre mužov.

Vysvetlenie pojmu pobytový tábor.

Finančná podpora pre utečencov

Slovenská republika stále neprijala oficiálny štátny integračný program, ktorý by upravoval poskytovanie finančnej podpory utečencom a osobám s udelenou doplnkovou ochranou. Výšku tejto podpory preto neustanovuje žiadny právny predpis.

Jediná právna norma, ktorá upravuje jednorazovú finančnú pomoc, je § 27 zákona o azyle. Hovorí, že ministerstvo vnútra poskytne azylantovi po udelení azylu jednorazový príspevok vo výške 1,5-násobku sumy životného minima. Pre osobu s doplnkovou ochranou takýto príspevok neexistuje.

Finančnú podporu vyplácajú v súčasnosti utečencom spolupracujúce mimovládne organizácie. Výška tejto finančnej podpory je približne 300 € mesačne na dospelého jednotlivca (pre deti je suma nižšia). Finančná podpora sa poskytuje spravidla po dobu prvých šiestich mesiacov, neskôr je prehodnocovaná podľa individuálnych okolností prijímateľov pomoci. Napríklad študenti, zdravotne postihnutí či osamelé matky s deťmi môžu dostávať finančnú podporu po dlhšiu dobu. Na druhej strane, osobám, ktoré si našli prácu, sa vyplácanie finančnej podpory končí hneď, ako sa zamestnajú.

Ak chce cudzinec dostávať podporu, musí splniť viacero podmienok, napríklad je povinný aktívne sa zúčastňovať hodín slovenského jazyka a aktívne si hľadať prácu.

Prečo máme pomáhať utečencom, ak máme dosť svojich problémov? Vo videu to vysvetľuje Zuzana Števelová z Ligy za ľudské práva.

Ktoré organizácie pracujú na Slovensku s utečencami?

Utečencom a osobám s doplnkovou ochranou na Slovensku pomáha viacero organizácií:

OZ Marginal a **OZ ADRA Slovensko** sú v súčasnosti zodpovedné za integračný program týchto osôb na Slovensku. Svojim klientom poskytujú právne a psychologické poradenstvo, asistenciu u lekárov a na úradoch, výučbu slovenského jazyka a pod.

Tieto organizácie sú tiež zodpovedné za vyplácanie finančnej podpory utečencom.

Informácie o ich aktivitách nájdete na stránkach:

OZ Marginal

OZ ADRA Slovensko

Liga za ľudské práva sa dlhodobo angažuje v presadzovaní zodpovednej azylovej a integračnej politiky. Okrem toho poskytuje utečencom bezplatné právne poradenstvo v azylovom konaní a pomáha im s praktickými otázkami ich života na Slovensku.

V prípade, že majú klienti Ligy finančné problémy a nemôžu si dovoliť absolvovať lekárske vyšetrenie, alebo si nevedia nájsť ubytovanie, môžu získať podporu z finančných darov projektu *Dajme šancu utečencom* na portáli Dobrá krajina.

V roku 2017 Liga pripravila pre širokú verejnosť **e-learningový kurz o utečencoch**. V ňom zrozumiteľnou formou vysvetľuje pojmy ako migrant, žiadateľ o azyl, azylant a iné.

Ako funguje pomoc utečencom na Slovensku?

Vo videu to vysvetľuje Zuzana Številová z Ligy za ľudské práva.

Slovenská humanitná rada poskytuje pomoc žiadateľom o azyl v záchytnom tábore a v pobytových táboroch. Jej sociálni pracovníci sa starajú najmä o aktivity žiadateľov a psychologicky sú zodpovedné za pravidelné konzultácie so žiadateľmi a intervencie v prípade zhoršenia ich psychického stavu. Podrobnejšie informácie nájdete na www.shr.sk

OZ Pokoj a dobro poskytuje komplexné služby utečencom v Nitrianskom kraji, vrátane poskytovania pravidelnej finančnej podpory, právneho a psychologického poradenstva. Podrobnejšie informácie nájdete na www.pokojadobro.eu

OZ Mareena je združením dobrovoľníkov, ktorí sa rozhodli nejakou formou podporiť utečencov žijúcich na Slovensku. Pomoc poskytujú vo forme ubytovania, výučby slovenčiny alebo iných predmetov, kultúrnej orientácie alebo zmysluplného trávenia voľného času. Viac o činnostiach združenia či o tom, ako sa zapojiť, nájdete tu: www.mareena.sk

Slovenská katolícka charita poskytuje utečencom potravinovú pomoc – bezplatné potravinové balíčky, ale aj pomoc s ubytovaním a hľadaním zamestnania. Ďalšie informácie nájdete na: www.charita.sk

Aká je azylová politika a proces získania azylu na Slovensku?

Pod pojmom *azylová politika* rozumieme rôzne opatrenia štátu, ktoré prijíma v súvislosti s azylom a utečencami. Slovenská republika sa ako členský štát Európskej únie riadi imigračnou a azylovou politikou EÚ.

Viac o migračnej politike krajiny.

Proces získania azylu, teda azylové konanie, upravuje zákon o azyloch. Azylové konanie začína vyhlásením cudzinca na polícii o tom, že žiada na Slovensku o udelenie azylu alebo o poskytnutie doplnkovej ochrany. Žiadosť o azyl posudzuje a rozhoduje o nej Migračný úrad Ministerstva vnútra SR.

Žiadateľ o azyl sa zúčastní pohovoru, v rámci ktorého Migračný úrad zisťuje dôvody jeho žiadosti o azyl. Žiadateľ môže svoje tvrdenia podporiť dokladmi totožnosti, lekáskymi správami, mapami, výstrižkami z novin a inými materiálmi.

Po pohovore migračný úrad vyhodnotí výpoveď žiadateľa a zadováži si dostupné informácie o krajine pôvodu žiadateľa. Migračný úrad musí o žiadosti o azyl rozhodnúť do troch mesiacov. Žiadateľ o azyl, ktorý s rozhodnutím vo svojej veci nesúhlasí, môže proti nemu podať správnu žalobu na súd.

Použité zdroje a ďalšie informácie o utečencoch na Slovensku:

Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov

Organizácia azylovej a migračnej politiky v Slovenskej republike – brožúra

Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike – I. polrok 2017

E-learning o utečencoch

Videá s utečencami žijúcimi na Slovensku:

Faisal

Marína

Naima

Doplňujúce informácie k téme

MALOLETÍ BEZ SPRIEVODU

Kto sú maloletí bez sprievodu (MBS)?

Maloletí bez sprievodu sú deti, ktoré nedovršili vek 18 rokov, nachádzajú sa mimo územia svojej vlasti, sú odlúčené od oboch rodičov a nie je o ne postarané osobou, ktorá je za ich výchovu podľa práva alebo zvyku zodpovedná. V právnych predpisoch SR tieto osoby definuje zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.

Na Slovensku sú maloletí bez sprievodu umiestňovaní do Detského domova pre maloletých bez sprievodu v Medzilaborciach. V roku 2016 bolo v tomto detskom domove umiestnených 23, pričom najviac maloletých pochádzalo z Afganistanu.

Celoeurópske štatistiky o počte maloletých bez sprievodu a zaobchádzaní s nimi pravidelne zhromažďuje a vyhodnocuje Program pomoci odlúčeným deťom v Európe (SCEP).

**Viac informácií nájdete na stránke
Ligy za ľudské práva.**

Koľko maloletých bez sprievodu je na Slovensku?

Údaje o počtoch MBS eviduje:

- cudzinecká polícia. Úrad hraničnej a cudzineckej polície P PZ má k dispozícii údaje o počtoch maloletých bez sprievodu zadržaných pri neoprávnenom prekročení štátnej hranice alebo pri neoprávnenom pobyte;
- orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPOD a SK). Zriaďuje ich Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny. Evidujú počty maloletých bez sprievodu zverených do starostlivosti detských domovov;
- Migračný úrad MV SR eviduje údaje o počtoch maloletých bez sprievodu žiadajúcich o azyl.

K roku 2015 bolo na Slovensku zadržaných celkovo 23 detí bez sprievodu, a to pri nelegálnom pobyte na Slovensku. 11 z nich pochádzalo z Afganistanu, 5 z Vietnamu, 4 z Pakistanu, a po jednom boli zadržané deti zo Sýrie, Ukrajiny a Kosova.

Aj v roku 2016 bolo na Slovensku zadržaných 23 detí bez sprievodu – 12 z Afganistanu, po 3 z Nepálu a zo Sýrie, a po 1 dieťať z Bangladéša, Indie, Jemenu, Ruska a Ukrajiny.

Dostupné štatistické informácie o počtoch MBS v rokoch 2010 – 2014:

Rok	Počet detí zadržaných pri NPŠH alebo pri NP	Počet detí umiestnených do starostlivosti detských domovov	Počet detí žiadajúcich o azyl	Počet zmiznutých detí (nezahrňa deti žiadajúce o azyl)
2010	259	264	7	N/A
2011	145	169	18	110
2012	147	151	5	135
2013	52	72	5	35
2014	20	21	11	12

V období prvého polroka 2017 boli počty zadržaných detí bez sprievodu na Slovensku nasledovné: celkovo išlo o 19 detí, pričom 10 z nich pochádzalo z Vietnamu, 4 z Bangladéša, 3 z Iraku, jedno dieťa z Afganistanu a jedno zo Sýrie.

Počty od roku 2010 zásadne klesajú, a teda nečelíme žiadnym „vlnám“ ani „krízam“.

Počet podaných žiadostí o azyl maloletými bez sprievodu v rokoch 2015 a 2016 v EÚ.

Čo sa deje s maloletým bez sprievodu? - v skratke

1. Zadržanie (políciou).
2. Identifikácia.
3. Podanie návrhu na súd na vydanie predbežného opatrenia na umiestnenie dieťaťa do detského domova a na ustanovenie opatrovníka. Podanie žiadosti na cudzineckú políciu na udelenie tolerovaného pobytu MBS.
4. Umiestnenie do Detského domova pre maloletých bez sprievodu v Medzilaborciach (v súčasnosti jediný detský domov v SR pre maloletých bez sprievodu).
5. Súd ustanoví opatrovníka na vykonávanie všetkých právnych úkonov v prospech maloletého, napr. podanie žiadosti o azyl, podanie žiadosti o tolerovaný pobyt a o cudzinecký pas, a pod.
6. Dieťa je umiestnené v samostatnej diagnostickej skupine detského domova, určenej pre maloletých bez sprievodu. Po vykonaní lekárskej prehliadky sa voľne stretáva s ostatnými deťmi v domove, avšak izbu má umiestnenú v osobitej časti pre MBS.
7. Podanie žiadosti o azyl či doplnkovú ochranu. V prípade, že sa dieťa nerozhodne požiadať o azyl či doplnkovú ochranu, má udelený tolerovaný pobyt. Tolerovaný pobyt je akýmsi medzistupňom pre cudzincov bez dokladov či bez potrebného pobytu (prechodný, trvalý). Udeľuje sa nielen maloletým bez sprievodu, ale napríklad aj obetiam obchodovania s ľuďmi. Dá sa predĺžovať, zvyčajne sa udeľuje na 180 dní.

Ako vyzerá pobyt maloletého bez sprievodu na Slovenku? - podrobnejšie informácie

Po **zadržaní** cudzinca na území SR, spravidla v blízkosti slovensko-ukrajinskej hranice, ho prevedú na oddelenie hraničnej kontroly alebo na oddelenie cudzineckej polície, aby podal vysvetlenie. Následne dochádza k zisťovaniu totožnosti cudzinca.

Po **identifikácii** cudzinca ako maloletého (v prípade pochybností o veku polícia nariadi lekárske vyšetrenie za účelom určenia veku), je policajný útvár povinný nevykonávať ďalšie úkony s dieťaťom a bezodkladne oznámiť nájdenie

maloletého miestne príslušnému orgánu SPOD a SK (miestne príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny).

Orgán SPOD a SK podáva okamžite **návrh na súd na vydanie predbežného opatrenia na umiestnenie dieťaťa bez starostlivosti do detského domova, a na ustanovenie opatrovníka**. Súd je povinný vydať predbežné opatrenie do 24 hodín od podania návrhu.

Následne dochádza k **umiestneniu dieťaťa do Detského domova pre maloletých bez sprievodu v Medzilaborciach**. Umiestnenie dieťaťa v detskom domove zabezpečuje orgán SPOD a SK, ktorý podal na súd návrh na vydanie predbežného opatrenia. Súd za opatrovníka dieťaťa ustanoví spravidla orgán SPOD a SK miestne príslušný podľa umiestnenia dieťaťa (Úrad práce Stropkov, detašované pracovisko Medzilaborce).

Opatrovník je ustanovený na vykonávanie všetkých právnych úkonov v prospech maloletého, napr. podanie žiadosti o azyl, podanie žiadosti o tolerovaný pobyt a o cudzinecký pas, a pod.

Deti sú umiestnené v **samostatnej diagnostickej skupine detského domova**, kde sú oddelené od ostatných detí v domove, a to počas prvých dní pobytu. Počas nich je vykonaná vstupná lekárska prehliadka a zisťuje sa, či dieťa netrpí nejakou infekčnou chorobou. Toto umiestnenie trvá väčšinou 3 až 7 dní; počas pobytu v diagnostickej skupine má dieťa zabezpečené vychádzky v sprievode vychovávateľa.

Cieľom je predchádzanie šírenia infekčných chorôb, a teda ochrana ostatných detí pred možnou nákazou. V čase umiestnenia v samostatnej diagnostickej skupine dostane dieťa základné informácie, a to predovšetkým vo forme informačných brožúr dostupných vo viacerých jazykoch.

Po ukončení lekárskeho vyšetrenia presunú dieťa do spoločnej časti domova. Dochádza k prvému rozhovoru s dieťaťom za účasti tlmočníka. V prípade, že má MBS už v tom čase ustanoveného opatrovníka, zúčastňuje sa rozhovoru aj opatrovník, spolu so sociálnym pracovníkom detského domova. Dieťaťu vysvetlia pravidlá fungovania detského domova, úlohu sociálneho pracovníka a opatrovníka a právne možnosti riešenia jeho situácie. Zisťujú sa dôvody príchodu na Slovensko, informácie o rodine, cieľová destinácia a názor MBS na riešenie jeho situácie.

MBS sa môže pohybovať v rámci domova voľne. Na vychádzky chodí v spoločnosti vychovávateľa. Kvôli veľkým počtom **zmiznutí**, resp. útekov detí bez sprievodu z detského domova (informácie nižšie), detský domov postupne zavádza viaceré preventívne opatrenia s cieľom zvýšiť ochranu dieťaťa. Medzi tieto opatrenia patrí aj to, že dieťa môže opustiť detský domov (na vychádzku, nákup, a pod.) vždy len v sprievode vychovávateľa (bez ohľadu na vek dieťaťa, teda aj staršie deti); mobil dieťaťa je v úschove domova (čo je dieťaťu vysvetlené) a dieťa môže telefonovať len z mobilu detského domova (telefónne čísla, kam MBS telefonuje, sa zaznamenávajú); vychovávateľa pravidelne kontrolujú pohyb dieťaťa aj v rámci domova (napr. kontrola v noci, či je MBS na izbe).

Podanie žiadosti o azyl je možné až po tom, čo maloletému bez sprievodu ustanovia opatrovníka. V niektorých prípadoch sa tak stáva spoločne s predbežným opatrením o umiestnení MBS do detského domova (v rámci jedného súdneho rozhodnutia). V iných prípadoch dochádza k ustanoveniu opatrovníka až po umiestnení MBS v detskom domove. Môže to trvať niekoľko dní až týždňov, v závislosti od rýchlosti podania návrhu na súd a rýchlosti vydania súdneho rozhodnutia.

Kým MBS ustanovia poručníka, vykonáva nevyhnutné úkony v záujme dieťaťa miestne príslušný orgán SPOD a SK. Ten však nemôže MBS zastupovať pri právnych úkonoch, t.j. nemôže za dieťa ani podať žiadosť o azyl či o tolerovaný pobyt.

Treba zdôrazniť, že v minulosti presúvali deti bez sprievodu **po podaní žiadosti o azyl** z detského domova do Záchytného tábora Migračného úradu MV SR pre žiadateľov o azyl v Humennom. To však malo na deti a ich vývoj negatívny vplyv. Túto prax dlhodobo kritizovalo UNHCR, mimovládne organizácie aj samotné Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Zariadenia Migračného úradu MV SR nie sú určené na starostlivosť o deti bez domova. Deti tam strácali kontakt s vychovávateľmi a so sociálnymi pracovníkmi detského domova, s detským kolektívom a kamarátmi. Dostali sa tam do nevhodného prostredia. Zvyšovali sa tiež šance, že deti budú kontaktovať prevádzkači alebo obchodníci s ľuďmi. Od roku 2015 ostávajú deti bez sprievodu počas celého azylového konania v detskom domove, so svojimi kamarátmi, rovesníkmi a školenými vychovávateľmi.

Aké sú ďalšie možnosti pre MBS?

Podanie žiadosti o azyl alebo doplnkovú ochranu je slobodným rozhodnutím samotného žiadateľa alebo žiadateľky. V prípade detí bez sprievodu je toto rozhodnutie konzultované s ustanoveným opatrovníkom a so školeným personálom detského domova.

V prípade, že sa dieťa rozhodne nepodať žiadosť o azyl na území Slovenskej republiky, má postavenie cudzinca s tolerovaným pobytom, ktorý si v prípade potreby za asistencie opatrovníka môže predĺžiť na oddelení cudzineckej polície. Tolerovaný pobyt je iba provizórnym, nie dlhodobým riešením situácie MBS.

Bez ohľadu na to, či je dieťa žiadateľom o azyl alebo nie, musia byť preskúmané jeho rodinné väzby, a teda prítomnosť jeho rodinných príslušníkov v krajinách Európskej únie. Ak je to v najlepšom záujme dieťaťa, a ak s tým dieťa a jeho rodinný príslušník súhlasia, začína sa proces zlúčenia rodiny, aby mohli žiť legálne spolu.

Ako je to s miznutím maloletých bez sprievodu?

Prevažná väčšina MBS pomerne rýchlo po umiestnení v detskom domove zmizne bez toho, aby sme vedeli, aký je ich ďalší osud. K týmto zmiznutiam (alebo útekom) dochádza spravidla do niekoľko dní od umiestnenia v detskom domove. Zodpovedným osobám (opatrovník, sociálny pracovník) to dáva len veľmi málo priestoru na prácu s dieťaťom, zistenie jeho potrieb a hľadanie trvalých riešení.

Obavy tiež vzbudzuje ďalší osud týchto detí po opustení detského domova.

Tento problém si uvedomujú aj zodpovedné orgány a vláda Slovenskej republiky o ňom pojednáva v dokumente Integračná politika Slovenskej republiky. V kapitole o maloletých bez sprievodu predpokladá ako jedno z opatrení identifikáciu príčin miznutí detí a prijatie preventívnych a ochranných opatrení.

Rok	Počet detí zadržaných pri NPŠH alebo na NP	Počet zmiznutých detí (nezahŕňa deti žiadajúce o azyl)
2010	259	N/A
2011	145	110
2012	147	135
2013	52	35
2014	20	12*

* Údaje od Úradu hraničnej a cudzineckej polície P PZ

Ďalšie informácie o maloletých bez sprievodu na Slovensku:

Národná správa Slovenska: Trvalé riešenia pre odlúčené deti v Európe (rok 2015)

ZOČI VOČI STRACHU

(Facing Fear / Jason Cohen / USA /
2013 / 23 min. / slovenské titulky)

Matthewa Bogera vyhodili z domu ako trinásťročného kvôli jeho sexuálnej orientácii. Nasledujúce roky žil bez domova v uliciach Hollywoodu, kde ho jedného dňa v postrannej uličke brutálne zbila skupina neonacistických skinheadov. Matthew útok prežil a šťastne sa zo života na ulici dostal. O dvadsaťpäť rokov neskôr sa náhodou zoznámil s bývalým skinheadom Timom Zalom. Obaja muži si čoskoro uvedomili, že sa už stretli. Tim bol jedným z útočníkov, ktorí Matthewa zmlátili a odišli, považujúc ho za mŕtveho. Stretnutie po rokoch obrátilo ich životy naruby a oni sa vydali na cestu odpúšťania a zmierenia. Pre oboch to znamenalo vyrovnať sa s vlastným presvedčením a strachom. Ani jednému z nich by totiž nenapadlo, že ich stretnutie povedie k spolupráci... a k priateľstvu.

Témy filmu: ľudské práva, LGBTI, homofóbia, extrémizmus.

Cieľová skupina: 15+

Čas: 90 minút (z toho 23 minút film)

Pomôcky: projektor, reproduktory, PC/notebook, tabuľa/flipchart, písacie potreby.

Ciele:

- žiak je schopný posúdiť pôvod predsudkov a dôveryhodnosť a pravdivosť zdroja informácií, ktoré formujú jeho názor.
- žiak dokáže uviesť príklady, ako sú práva LGBTI ľudí porušované.
- žiak dokáže obhájiť správnymi argumentmi práva LGBTI ľudí.
- žiak dokáže pochopiť a vysvetliť jednotlivé pojmy súvisiace s extrémizmom, menšinami a LGBTI.

Postup:

V rámci prípravy si prečítajte (prípadne vytlačte) z informačnej časti, nasledujúcej za touto metodikou, Prehľad najčastejších predsudkov a argumenty o ich nesprávnosti vypracované Parlamentným zhromaždením Rady Európy.

Tento materiál použite ako podklad pre vedenie diskusie, rozvíjanie argumentácie a informovanosti žiakov a žiačok o téme LGBTI ľudí.

Úvod: (15 min)

1. Vysvetlite žiakom a žiačkam, čo znamená skratka LGBTI ľudia.
2. Následne ich vyzvite, aby popísali, aké charakteristiky (fyzické, povahové) má podľa nich niekto, kto patrí do tejto skupiny. Krátku diskusiu držte vo všeobecnej rovine, širšia diskusia bude nasledovať po filme. Reakcie stručne zapíšte na tabuľu. Na príkladoch sa dajú vystopovať rôzne stereotypy, na ktoré nadviažete v diskusii po filme.

Premietanie filmu: (23 minút)

3. Povedzte žiakom a žiačkam, že si premietnete film Zoči voči strachu, v ktorom vystupuje Matthew, ktorý je gej. Vyzvite žiakov, aby si počas sledovania filmu všimli, či Matthew v nejakom smere spĺňa charakteristiky uvedené na tabuli. Zároveň ich oboznámte, že film sa venuje aj téme extrémizmu, na ktorú v ďalšej aktivite po filme nadviažete.

Reflexia a diskusia po filme:

Jedno slovo: (menej ako 5 minút)

Pred začiatkom dlhšej diskusie po filme, zvolte krátku formu reflexie pomocou jedného slova. Každý žiak povie jedno jediné slovo, ktorým vyjadrí svoje momentálne rozpoloženie. Príklad otázky: Aký pocit vo vás po filme rezonuje?

Predsudky a ich vysvetlenie: (25 minút)

Po krátkej reflexii nadviažte na informácie zapísané na tabuli.

- *Spĺňa podľa vás Matthew uvedené charakteristiky?*

Rozviňte diskusiu o tom, čo formuje predstavu žiakov o charakteristikách, ktoré uviedli.

- *Z čoho ste vychádzali pri opisovaní znakov LGBTI ľudí?*
- *Kto vytvára našu predstavu o LGBTI ľuďoch?*

Pojmy a ich vysvetlenie: (20 minút)

Na tabuľu/flipchart napíšte veľkými písmenami slovo **EXTRÉMIZMUS**.

Vyzvite žiakov, aby uviedli pojmy súvisiace s extrémizmom alebo s inými témami/problematikami, ktorým sa venoval film. Pojmy zapisujte na tabuľu. Využite možnosť odvíjať sa od písmen v napísanom slove extrémizmus ako od začiatkových písmen týchto pojmov. Toto môže žiakom pomôcť premýšľať o konkrétnych slovách a pojmoch, vzťahujúcim sa k problematike zobrazenej vo filme, prípadne hľadať ich synonymá a ekvivalenty. Pojmy, ktorým žiaci nerozumejú, spoločne vysvetlite.

Ako príklad vám môže poslúžiť návrh pojmov k tejto aktivite (definície niektorých pojmov nájdete v informačnom liste v časti Slovník pojmov):

E: empatia, emócia

X: xenofóbia

T: trauma, transrodoví ľudia, transfóbia

R: rodová identita, rozmanitosť, rôznorodosť

Ě:

M: menšina (sexuálna, etnická, národnostná), minorita, mnohotvárnosť

I: identita, intersexuálni ľudia

Z: zmena, zmierenie (odpustenie)

M:

U: uznanie (pochopenie, porozumenie), uvedomenie si (svojej príslušnosti k istému spoločenskému celku a svojho poslania v ňom)

S: stereotyp, sexuálna menšina, strach

K téme filmu sa samozrejme vzťahujú aj iné pojmy, ktorých začiatkové písmená v slove **EXTRÉMIZMUS** nenachádzame. Tie môžete vysvetliť a zaznamenať na tabuľu vedľa. Môže ísť napríklad o slová: homofóbia, LGBTI, lesba, gej, diskriminácia atď.

Odvíjanie sa od zapísaného slova **EXTRÉMIZMUS** slúži len ako pomôcka pre nadviazanie na ďalšie slová, s ktorými je možné pracovať pri objasnení pojmov týkajúcich sa filmu alebo témy extrémizmu.

UMENIE ODPUSTIŤ

Cieľová skupina: 15+

Čas: 90 minút (z toho 23 minút film)

Pomôcky: projektor, reproduktory, PC/notebook, tabuľa/flipchart, písacie potreby, pracovný list pre každého žiaka/žiačku.

Ciele:

- žiak je schopný diskutovať a rozmyšľať o úlohe odpúšťania.
- žiak dokáže premýšľať o vlastnostiach, postojoch a pocitoch postáv vo filme v rôznych časových obdobiach ich života.

Postup:

Úvod: (15 min)

1. Na začiatku hodiny vyzvite žiakov a žiačky, aby sa zamysleli a zapísali na papier, čo by nikdy nedokázali niekomu odpustiť. Následne budú o tom, čo si zapísali, krátko diskutovať vo dvojiciach.

Premietanie filmu: (23 minút)

2. Povedzte žiakom a žiačkam, že si premietnete film *Zoči voči strachu*, ktorého hlavné postavy mali v minulosti vážny konflikt. Stretli sa po mnohých rokoch a dostali sa do procesu odpúšťania.

Reflexia a diskusia po filme:

1. časť reflexie (20 minút)

Po projekcii nadviažte na predošlú diskusiu. Hovorte so žiakmi o tom, ako na nich film zapôsobil a ako ovplyvnil ich názory na odpúšťanie, ktoré prezentovali pred pozeraním filmu. Príklady otázok pre žiakov:

- *Čo by ste po zhliadnutí príbehu Tima a Matthewa nedokázali nikomu odpustiť?*
- *Odpustil vám niekedy niekto niečo? Ako ste sa cítili?*
- *Čo je potrebné k tomu, aby ste niekomu odpustili?*
- *Do akej miery je dôležité vedieť odpúšťať?*

- *Matthewa vyhodila z domu matka kvôli jeho sexuálnej orientácii. Viete si predstaviť nejaký dôvod, na základe ktorého by sa ste dokázali odcudziť s takto blízkym človekom?*
- *Odkedy Timovho brata zabil Afroameričan, vnímal Tim ľudí tmavej pleti ako tých, ktorí ho chcú napadnúť. Zamyslite sa nad svojim vnímaním a obavami z ostatných. Z čoho tieto pocity vychádzajú?*

2. časť reflexie (20 minút)

Žiaci si losovaním vyberú pracovné listy (T-graf), z ktorých polovica je označená menom Tim a druhá polovica menom Matthew. Žiaci vytvoria dvojice tak, aby boli spolu vždy dvaja s rôznymi protagonistami. Žiaci vo dvojiciach diskutujú, ako sa dané postavy v jednotlivých častiach príbehu cítili a vypracovávajú spoločne pracovný list, do ktorého vpisujú kladné a záporné vlastnosti postáv (+ alebo -).

Na záver hodiny môžete žiakom prečítať príbeh (alebo len niektoré jeho časti) o stredoškólkovi z Banskej Bystrice, ktorý opisuje svoju premenu z neonacistu na protifašistického aktivistu: *Chodil sa biť spolu s náckami, dnes proti nim bojuje. Najnebezpečnejší sú fašisti v zálohe, tvrdí*

Tim

Matthew

SLOVENSKÉ PRÍKLADY ÚTOKOV Z NENÁVISTI

Cieľová skupina: 15+

Čas: 45 minút (z toho 23 minút film)

Pomôcky: projektor, reproduktory, PC/notebook, tabuľa/flipchart

Ciele:

- žiaci sú schopní vnímať prítomnosť útokov z nenávisti aj v slovenskom prostredí.
- žiaci sú schopní formulovať odporúčania ako predísť útokom z nenávisti a ako takéto situácie efektívne riešiť.

Postup:

Úvod: (10 min)

1. Spýtajte sa žiakov a žiačok, či poznajú nejaké prípady útokov z nenávisti na Slovensku. Príklad otázky: Sú prípady nenávistných útokov (fyzického napadnutia) kvôli neznášanlivosti známe aj na Slovensku? Prípadne ich navedzte menami/názvami káuz, ktoré sa stali. Využite informácie k tejto téme uvedené v informačnom liste.

Premietanie filmu: (23 minút)

2. Povedzte žiakom a žiačkam, že si premietnete film *Zoči voči strachu*, v ktorom hlavné postavy mali v minulosti vážny konflikt. Stretli sa po mnohých rokoch a dostali sa do procesu odpúšťania.

Reflexia a diskusia po filme: (10 minút)

3. Pred začiatkom dlhšej diskusie, zvolte krátku formu reflexie pomocou jedného slova. Každý žiak povie jedno jediné slovo, ktorým vyjadrí svoje momentálne rozpoloženie. Príklad otázky: Aký pocit vo vás po filme rezonuje?
4. Po tejto krátkej reflexii rozviňte so žiakmi diskusiu o tom, čo môže človek v podobnej situácii, v akej bol napríklad Matthew, po napadnutí urobiť. Príklad otázky do diskusie: Keď sa niekto dostane do podobnej situácie ako Matthew, čo môže urobiť? Na koho sa môže obrátiť? Obe otázky dajte kurzívou, pod seba.

Na záver hodiny môžete žiakom prečítať príbeh (alebo len niektoré jeho časti) o stredoškólakovi z Banskej Bystrice, ktorý opisuje svoju premenu z neonacistu na protifašistického aktivistu: *Chodil sa biť spolu s náckami, dnes proti nim bojuje. Najnebezpečnejší sú fašisti v zálohe, tvrdí*

Doplňujúce informácie k téme

LGBTI A EXTRÉMIZMUS

Slovník pojmov

LGBTI: zaužívaná skratka pre komunitu tých, ktorí sa identifikujú ako Lesby, Gejovia, Bisexuálni, Transrodoví a Intersexuálni ľudia.

Stereotypy: určité zaužívané predstavy a názory o členoch konkrétnej skupiny. Ide o súbor charakteristík, ktoré posudzujú skupinu ľudí zvyčajne podľa určitého správania, zvykov a pod. Stereotypy bývajú pozitívne, ale aj negatívne. Pozitívnym príkladom je napríklad tvrdenie, že „slovenské ženy sú najkrajšie“. Negatívne stereotypy často pochádzajú z médií alebo z domova ako súčasť výchovy, napríklad „všetci ľudia z tej krajiny sú leniví“.

Predsudok: individuálna mienka alebo názor, ktorý si robíme o druhej osobe alebo o ľuďoch bez toho, aby sme ich skutočne poznali. Predsudky sa často vytvárajú ako súčasť socializačného procesu a je veľmi náročné ich meniť alebo úplne odstrániť. Predsudky vychádzajú zo strachu z cudzieho. Ich dôsledkom môže byť aj diskriminačné správanie voči inému človeku.

Homofóbia: je pociťovanie iracionálnych obáv, strachu a averzie vo vzťahu k homosexualite, lesbám a gejom, alebo tým, ktorí tak pôsobia. Vychádza z hlbokého strachu, ktorí majú mnohí ľudia z rôznorodosti sexuálnej orientácie. Homofóbia je obvykle založená na zovšeobecneniach, mýtoch, neopodstatnených predstavách, predsudkoch a kultúrnom heterosexizme.

Transfóbia: je pociťovanie iracionálnych obáv, strachu a averzie vo vzťahu k nepodriadeniu sa tradičným ženským a mužským rolám a rodovej identite. Reakcia strachu, hnusu a diskriminačného zaobchádzania vo vzťahu k ľuďom, ktorých identita alebo rodový prejav (alebo vnímaný rod alebo rodová identita) nepasujú do spoločensky akceptovaného spôsobu, tradične mužského alebo ženského.

Sexuálna orientácia: zahŕňa heterosexualitu, bisexualitu a homosexualitu, a je hlbokou súčasťou identity každej ľudskej bytosti. Na základe mnohých výskumov sa pova-

žuje za nemennú, stabilnú a v súlade s vnútorným pociťovaním. Nemožno ju vedome ovplyvniť ani vyliečiť. Ide o schopnosť každého človeka hlbokej citovej, láskyplnej, fyzickej a sexuálnej príťažlivosti k osobám opačného pohlavia (heterosexualita), alebo k osobám rovnakého pohlavia (homosexualita, gej, alebo lesba), alebo k obojm pohlaviam (bisexualita). Zároveň sa týka aj schopnosti mať s nimi intímne a sexuálne vzťahy.

Rodová identita: sa vzťahuje na hlboko pociťovanú schopnosť každého človeka vnútorne a individuálne prežívať rod, ktorý môže, ale nemusí zodpovedať biologickému pohlaviu, s ktorým sa človek narodil, resp. rodu, ktorý mu bol pripísaný pri narodení. Sem patrí aj osobné vnímanie vlastného tela.

Lesba: je žena/dievča, ktorú dlhodobo emocionálne, mentálne, fyzicky, psychologicky a sexuálne priťahujú iné ženy, a ktorá vytvára a udržiava svoje partnerské a sexuálne vzťahy primárne s inými ženami.

Gej: je muž/chlapec, ktorého dlhodobo emocionálne, mentálne, fyzicky, psychologicky a sexuálne priťahujú iní muži, a ktorý vytvára a udržiava svoje partnerské a sexuálne vzťahy primárne s inými mužmi.

Bisexuálny človek: je osoba, ktorú emocionálne, fyzicky a sexuálne priťahujú muži aj ženy.

Transrodoví ľudia (trans ľudia): sú ľudia, ktorých rodová identita sa nezhoduje s rodom, ktorý im bol pripísaný pri narodení (alebo s biologickým pohlavím, s ktorým sa narodili), ako aj tých ľudí, ktorí si želajú svoju rodovú identitu prejavovať rozdielne od rodu, ktorý im bol pripísaný pri narodení.

Prehľad najčastejších predsudkov a argumenty o ich nesprávnosti vypracované Parlamentným zhromaždením Rady Európy

Predsudky a odpovede

„Homosexualita je choroba.“

Svetová zdravotnícka organizácia rozhodla pred vyše dvadsiatimi rokmi, že homosexualita nie je choroba.

„Homosexualita je nenormálna.“ alebo „Homosexualita je porucha osobnosti.“

Väčšinový vedecký a medicínsky názor potvrdzuje, že homosexuálna orientácia je prirodzeným variantom ľudského správania.¹

„Homosexualita zhoršuje demografickú krízu a ohrozuje budúcnosť národa.“

Obviňovanie malej menšiny za národný demografický pokles je nelogické a slúži iba na odvedenie pozornosti od skutočných príčin problému.³

„Homosexualita je nemorálna.“

Tento subjektívny pohľad je väčšinou založený na náboženskej dogme. V demokratickej spoločnosti teda nemôže byť dôvodom pre obmedzenie práv druhých.

Počet lesbíe, gejov a bisekxuálnych ľudí sa nezvyšuje. Títo ľudia sa iba stávajú viac viditeľnými.²

„Počet homosexuálov sa zvyšuje.“

„Homosexuáli sú nebezpeční pre deti.“

Gejovia, lesby a bisekxuálni ľudia nie sú o nič väčším nebezpečenstvom pre deti ako heterosexuálni ľudia.⁶

Neexistuje dôkaz na podporu tohto tvrdenia.⁵

„Propaganda môže z mladých ľudí spraviť homosexuálov.“

„Právne uznanie vzťahov párov rovnakého pohlavia je nebezpečenstvom pre tradičnú rodinu.“

Uzákonenie právnej formy spoluzitia párov rovnakého pohlavia nemá žiadny vplyv na manželstvo či rodičovstvo heterosexuálov.⁴

¹ „Napriek pretrvávajúcim stereotypom, ktoré zobrazujú lesby, gejoy a bisekxuálnych ľudí ako narušených, niekoľko dekád výskumu a klinických overení viedlo všetky relevantné medicínske, psychologické a psychiatrické organizácie ku konštatovaniu, že tieto sexuálne orientácie reprezentujú normálne formy ľudského prežívania.“ (Americká psychologická asociácia, <http://www.apa.org/topics/sexuality/index.aspx#whatcauses>)

² Napríklad vo Veľkej Británii vláda odhaduje, že v populácii žije 5 až 7 percent lesbíe, gejoy alebo bisekxuálnych ľudí. So znižujúcou sa diskrimináciou viac a viac ľudí otvorene hovorí o svojej sexuálnej orientácii, takže sa môže zdať, že ich počet sa zvyšuje.

³ Neexistuje súvislosť medzi podporou práv lesbíe, gejoy a bisekxuálnych ľudí a demografickým poklesom. V skutočnosti tie európske krajiny, ktoré si zvolili cestu podpory práv lesbíe, gejoy a bisekxuálnych ľudí, sú najúspešnejšie v riešení demografických problémov. Platí to napríklad pre Škandináviu. Naopak krajiny, ktoré tieto práva najviac potláčajú, čelia najväčším demografickým problémom.

⁴ Výskyt „tradičnej rodiny“ (heterosexuálnych párov s deťmi) sa v európskych krajinách znižuje, primárne z dôvodu zvyšujúceho sa počtu heterosexuálov, ktorí nevstupujú do manželstva, kvôli vysokej rozvodovosti alebo zvyšujúceho sa počtu heterosexuálov, ktorí sa rozhodnú nemať deti. Uzákonenie zväzkov dvoch ľudí rovnakého pohlavia ovplyvní tento trend iba v znížení počtu lesbíe a gejoy, ktorí sa cítia nútení vstúpiť do heterosexuálneho manželstva, a v znížení počtu rozvodov, ktoré z nich väčšinou vyplývajú.

⁵ Ak 1600 rokov perzekúcie – zahŕňajúcej trest smrti, uväznenie, diskrimináciu a spoločenské vylúčenie – nedokázalo „konvertovať“ homosexuálov na heterosexuálov, viac informácií o homosexualite skutočne neovplyvní sexuálnu orientáciu heterosexuálnych ľudí, bez ohľadu na ich vek. (Homosexualita bola prvýkrát v Európe dokázateľne zo zákona zakázaná v roku 390.)

⁶ „Americká akadémia pre psychiatriu detí a mládeže sa uzniesla, že neexistuje dôkaz, že gejoy a lesby ako takí predstavujú hrozbu pre zdravý vývoj detí a mládeže a odsúdila všetky obmedzenia zamestnávania alebo poskytovania služieb založené na sexuálnej orientácii v pozíciách zahŕňajúcich poskytovanie služieb alebo starostlivosti o deti a mládež.“ (Policy Statement of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, adopted in October 1992.)

Predsudky a odpovede na základe ľudskoprávneho princípu

Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že predsudky a postoje heterosexuálnej väčšiny nemôžu byť použité pre ospravedlnenie diskriminácie.

„Homosexualita je neakceptovateľná pre veľkú časť spoločnosti, ktorá ospravedlňuje diskrimináciu náboženskými a sociálnymi normami.“

„Obmedzenia voči homosexuálom sú opodstatnené. Nie sú považované za diskrimináciu.“

Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že diskriminácia na základe sexuálnej orientácie je všeobecne neakceptovateľná rovnako ako diskriminácia na základe pohlavia, rasy alebo náboženstva.

„Homosexuáli požadujú špeciálne práva.“

Požadované práva sú tie, ktoré sú garantované všetkým ľuďom podľa medzinárodného práva, nie viac a nie menej.

„Priznanie práv homosexuálom odobrá práva druhým, špeciálne nábožensky založeným ľuďom.“

Jediné „právo“, ktoré je v tomto prípade odobraté je „právo“ na diskrimináciu, ktoré nie je ľudským právom. Povolené sú ojedinelé výnimky, ak sú opodstatnené ochranou náboženskej slobody.

Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že nesúhlas s „homosexuálnou propagandou“ nie je opodstatnením pre upieranie slobody prejavu alebo práva na zhromažďovanie.

„Homosexuálna propaganda môže byť obmedzená, pretože sa nedá hovoriť o slobode zhromažďovania alebo vyjadrenia.“

Európsky súd pre ľudské práva zamietol toto tvrdenie so záverom, že nedospelí chlapci nemôžu byť „zlákaní“ homosexualitou prostredníctvom homosexuálnej skúsenosti. Sexuálna orientácia sa vytvára pred dosiahnutím puberty.

„Ochrana mládeže si vyžaduje diskriminačné zaobchádzanie.“

„Ochrana tradičnej rodiny ospravedlňuje diskrimináciu párov rovnakého pohlavia.“

Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že štát musí dokázať, prečo je nevyhnutné neposkytnúť párom rovnakého pohlavia práva a podporu, ktorá je garantovaná tradičným rodinám za účelom ich ochrany.

„Homosexuáli nie sú spôsobilí pre výchovu detí.“

Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že s lesbami a gejmi musí byť zaobchádzané rovnako ako s heterosexuálmi, vo vzťahu k opatere dieťaťa alebo ich spôsobilosti pre adopciu.

Ďalšie zdroje informácií k téme filmu pre učiteľov a žiakov

**Príručka pre učiteľov, učiteľky a pracovníkov
s deťmi a mládežou: Predchádzanie homofóbie
a transfóbie prostredníctvom vzdelávania,**
Iniciatíva Inakosť, 2015

Rôzne informácie o situácii LGBTI ľudí, o používaní správnej terminológie, ale aj o najčastejších predsudkoch voči LGBTI komunite je možné nájsť v Prílohe č. 8 k tomuto návrhu.

**Návrh Celoštátnej stratégie ochrany a podpory
ľudských práv v SR**

Zaujímavý slovenský príbeh bývalého neonacistu Michala, ktorý sa dnes angažuje v boji proti tejto ideológii, Čierna labuť.

**Chodil sa biť spolu s náckami, dnes proti
nim bojuje. Najnebezpečnejší sú fašisti
v zálohe, tvrdí**

Jedným z najznámejších „vyliečených“ neonacistov je Američan Christian Piccolini, ktorý o svojej skúsenosti napísal knihu. Vyšla aj v slovenskom preklade a jej autor navštívil Slovensko v roku 2016. Rozhovor s Christianom Piccolinim: Keby stretol baletku, bol by možno baletkou, ale stretol neonacistu.

Christian Piccolini: Romantické násilie

Príklady útokov z nenávisti zo Slovenska a Českej republiky

Nenávistné a extrémistické útoky sa nevyhýbajú ani Slovensku. Od tých miernych, ako napríklad rasistické pokriky a obťažovanie príslušníkov menšín, až po tie s tragickým koncom. Tu je prehľad niektorých prípadov, ktoré otriasli Slovenskom, avšak predstavujú len špičku ľadovca.

Anastázia Balážová

V roku 2000 vtrhli útočníci do náhodne vybraného domu, kde bývala rómska rodina a brutálne na ňu zaútočili. Kričali rasistické vyhrážky a napadli jej členov bejzbalovými palicami. Matka ôsmich detí, Anastázia Balážová na následky zranení o dva dni v nemocnici zomrela. Rodinu Balážovcov útočníci nikdy predtým nevideli. Ani oni ich. Manžel František s deťmi neskôr získali politický azyl v Belgicku, kde dodnes žijú. Od Slovenskej republiky dostali každý odškodné iba 1000 eur. Páchatelia boli odsúdení na trest odňatia slobody v rozmedzí od 3 do 7 rokov.

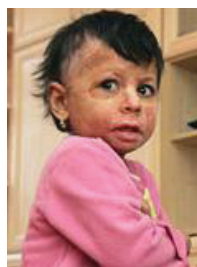
Daniel Tupý

V roku 2005 napadla partiu mladých ľudí na Tyršovom nábreží v Bratislave asi 15-členná skupina maskovaných násilníkov. Po útoku zostali šiesti zranení, z toho jeden vážne. Daniel Tupý podľahol ôsmim bodným ranám. Daniel bol 21-ročným študentom filozofickej fakulty s imidžom mladíka z alternatívnej hudobnej scény. Všeobecne prevláda názor, že Daniel sa stal obeťou neonacistov pre svoj výzor a príslušnosť k subkultúre. Páchatelia neboli doteraz potrestaní.

Hedviga Malinová

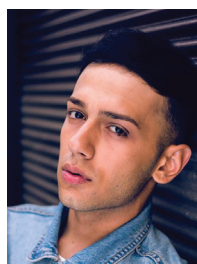
V auguste 2006 ju v Nitre cestou do školy lúpežne prepadli dvaja muži kvôli tomu, že hovorila po maďarsky. Okradli ju, zbili do bezvedomia a na blúzku jej napísali protimaďarské nápisy. Napriek zverejneniu podobizní údajných páchatelov, polícia o pár týždňov zastavila trestné stíhanie a obvinila študentku, že si útok vymyslela. Vláda Ivety Radičovej s Hedvigou Malinovou v roku 2012 uzavrela zmier a ospravedlnila sa jej. Hedviga sa neskôr odsťahovala do Maďarska a prijala aj maďarské štátne občianstvo. Na Slovensku je však stále voči nej vedený proces pre krivú výpoveď. Páchatelia útoku neboli nikdy potrestaní.

Natália Kudriková

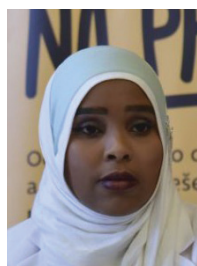
(alebo prípad „Natálka“)

V roku 2009 štyria neonacisti spôsobili pomocou zápalných fliaš požiar domu v českom Vítkove, v ktorom žila rómska rodina. Následkom požiaru boli traja zranení. Medzi nimi aj vtedy dvojročná Natálka, ktorá utrpela popáleniny na 80 percentách tela. Jej liečba si vyžiadala mnoho operácií, ktoré však úplne neodstránili trvalé následky. Páchatelia boli neskôr odsúdení na tresty od 20 do 22 rokov odňatia slobody. Prípad vyvolal veľký ohlas v Českej i Slovenskej republike. Fedor Gál o Natálke natočil film a Slovenské národné divadlo pripravilo v roku 2016 divadelnú inscenáciu určenú pre stredoškôľakov.

Jan Bendig

Mladý Róm Jan Bendig v roku 2009 zaujal v súťaži Česko Slovenská SuperStar, kde sa prebojoval až na 4. miesto. V roku 2012 sa napokon priznal k homosexuálnej orientácii, o ktorej médiá už dlho špekulovali. V roku 2015 bol kvôli svojej orientácii i etnickej príslušnosti napadnutý v Prahe skupinou skínov, ktorí sa mu vyhrážali, že ho prídu „navštíviť“ aj na jeho svadbu s priateľom Lukášom. Jan utrpel šok, z ktorého sa niekoľko mesiacov spamätával, avšak potom natočil pieseň Roma Boy, v ktorej paroduje stereotypy o Rómoch a vysmieva sa zo skínov.

Khadra Abdile

Khadra prišla na Slovensko ako utečenka v roku 2013 so synom, ktorý mal vtedy jeden rok. Vzhľadom na bezpečnostnú situáciu v Somálsku u nás získala azyl. Jej manžel zostal v rodnej krajine. Pre jej pôvod a nosenie moslimskej šatky Khadru Abdile v Bratislave viackrát napadli. Škrtili ju, bili, hádzali do nej kamene a vyrazili jej zub. Spolu so sociálnou pracovníčkou Slovenskej katolíckej charity Emíliou Trepáčovou dostali v roku 2016 ocenenie Biela vrana za odvahu hovoriť verejne o nenávistných útokoch, ktorým museli obe čeliť.

NARODIL SOM SA NA LUNÍKU IX

(Rómske mediálne centrum Mecem / Slovensko / 2010 / 26 min. / slovenské titulky)

Narodil som sa na Luníku IX je reportáž z košického sídliska, ktoré sa stalo symbolom tzv. rómskeho problému na Slovensku. Optikou mladých ľudí zachytáva život na tomto mieste. Film poukazuje na to, že je nevyhnutné nahliadať na kontroverzné témy z rôznych strán a neuspokojiť sa s prvoplánovými zjednodušenými riešeniami.

Témy filmu: sociálne vylúčenie, segregácia

Ako úvodnú aktivitu po pozretí filmu odporúčame použiť metodiku V jednom vreci, ktorú nájdete v príručke My s nimi a oni s nami (Metodické listy pre učiteľov stredných škôl k téme spolužitia s menšinami, Človek v ohrození, str. 12). Nasledujúce aktivity rozširujú prácu s týmto filmom a témou sociálneho vylúčenia.

Cieľová skupina: 14+

Čas: 45 min.

Pomôcky: počítač, projektor, reproduktory, TED video¹ – Nebezpečenstvo jediného príbehu, tabuľa/flipchart, písacie potreby, príloha v dostatočnom počte pre všetkých žiakov.

Ciele:

- žiak popíše rozdiel medzi informáciou a senzáciou.
- žiak uvedie príklady sociálnych skupín, ktoré sú v médiách prezentované jednostranne.

Postup:

Pred hodinou si pripravte dataprojektor, počítač a TED video – Nebezpečenstvo jediného príbehu. Samotná aktivita nadväzuje na film Narodil som sa na Luníku IX, preto je dôležité, aby ho žiaci videli na niektorej z predchádzajúcich hodín.

Úvod: (10 min)

1. Na úvod hodiny povedzte žiakom, že sa vrátite k filmu o Luníku IX, ktorý ste spoločne pozerali.
2. Rozdajte im pracovné listy a vyzvite ich, aby samostatne urobili úlohu č. 1 (príloha). V nej si majú vybrať z viacerých vlastností tie, ktoré sú pre mladého človeka z Luníka IX najdôležitejšie, ak chce v živote uspieť (max. štyri).
3. Vyzvite niektorých žiakov, aby sa podelili o vybrané vlastnosti s ostatnými a zdôvodnili svoju voľbu. Zapisujte každú vlastnosť, ktorá zaznie, na tabuľu a následne sa spýtajte triedy, kto ďalší ju ešte vybral. Urobte rebríček štyroch vlastností, ktoré boli v triede vybrané najčastejšie.

Následne obráťte pozornosť žiakov na vlastnosti zo zoznamu, ktoré nikto nevybral. Opýtajte sa, prečo ich nepovažujú za natoľko dôležité. Argumentáciou sa v triede snažte podnieť diskusiu. Opýtajte sa žiakov, ktoré vlastnosti si najčastejšie spájame s Rómami na Slovensku a prečo.

Aktivita: (25 minút)

1. Spomeňte výrok saleziánskeho kňaza, ktorý pracoval v rôznych rómskych komunitách po celom Slovensku a vo filme povedal: „V porovnaní s inými miestami, kde som pôsobil, je na Luníku IX obrovský potenciál.“ Opýtajte sa žiakov, čo tým myslel a čo by to pre Luník mohlo znamenať.

¹ TED talks (TEDx prednášky) sú inšpiratívne videá expertov na rôzne témy ako vzdelávanie, veda, kreativita, spoločenské fenomény a pod. Motto TED konferencií je „myšlienky hodné šírenia“. Väčšina videí má do 25 minút a tie najpopulárnejšie môžete nájsť aj so slovenskými titulkami.

2. Vysvetlite žiakom úlohu médií pri vytváraní úsudku/názorov v spoločnosti. Spýtajte sa ich, z akých médií najčastejšie získavajú informácie. Zdôraznite potrebu získavania informácií z rôznych zdrojov a ich overovania. Spolu so žiakmi skúste definovať základné znaky informácie a senzácie.

Zdôraznite žiakom, že skutočnosť (situácie, ľudí, ich správanie atď.) si vysvetľujeme na základe našich interpretácií. Tie do veľkej miery závisia od nášho subjektívneho pohľadu, nastavenia, skúseností a očakávaní. Keď sa pozeráme na jav iba z jednej strany, uvidíme vždy len to, čo chceme. Hrozí, že budeme poznať a šíriť iba jeden príbeh, ako sa to často stáva v médiách. Toto riziko sa netýka len situácie Rómov na Slovensku, ale aj iných etník/skupín, ktoré sú pre nás neznáme a spoznávame ich len sprostredkované. Spýtajte sa žiakov, ktorých skupín či etník sa to na môže týkať na Slovensku.

3. Vyzvite žiakov, aby riziko/nebezpečenstvo jedného príbehu a jednej interpretácie pozorovali v nasledujúcom videu. TED video – Nebezpečenstvo jediného príbehu má 18:50 minút, preto použite iba časť, ktorá vám príde najdôležitejšia (k celému videu sa môžete vrátiť, ak budete mať časové možnosti na ďalšej hodine).

TED video: Nebezpečenstvo jedného príbehu

Reflexia: (10 minút)

- Čo vás na tomto videu prekvapilo?
- V čom spočíva nebezpečenstvo jedného príbehu?
- Ako sa môže človek brániť úsudku na základe jedného príbehu? Dá sa to vôbec? Ako by sa to dalo zlepšiť?
- Čo by pomohlo, aby príbeh Luníku IX nebol len o zlej situácii Rómov?
- O čom ešte by mali byť príbehy Luníka IX?
- Prečo sa o nich nerozpráva?
- Aké typy príbehov poskytujú médiá?

PRÍLOHA

Úloha č. 1:

Vyberte z nasledujúcich vlastností štyri, ktoré sú podľa vás najdôležitejšie pre mladého človeka z Luníka IX, ktorý chce v živote uspieť.

dobře vyzerajúci

múdry

spoľahlivý

drzý

sebavedomý

drsný

trpezlivý

rozhodný

priateľský

zodpovedný

arogantný

húževnatý

spontánny

vtipný

ambiciózny

motivovaný

bezohľadný

úprimný

kritický

samostatný

pasívny

skromný

usilovný

bystrý

dôvtipný

autentický

seriózny

talentovaný

odvážny

prefíkaný

starostlivý

poctivý

bezcharakterný

empatický

skorumpovaný

NIE JE TO MÔJ PROBLÉM

Cieľová skupina: 14+

Čas: 45 minút

Pomôcky: tabuľa/flipchart, písacie potreby, príloha vytlačená v dostatočnom počte

Ciele:

- žiak posúdi príčiny, dôsledky a súvislosti sociálneho vylúčenia a chudoby na Luníku IX.
- žiak dokáže navrhnúť a analyzovať jednotlivé riešenia situácie na Luníku IX a komplexne zhodnotí ich limity a možnosti.

Postup:

Úvod:

1. Na úvod hodiny povedzte žiakom, že sa vrátite k filmu o Luníku IX, ktorý ste spoločne pozerali. Tentokrát budete pracovať s príbehmi detí, ktoré tam žijú.

Aktivita: (35 minút)

2. Rozdelte žiakov do štyroch skupín (ideálne po 4 až 5 žiakov). Každá skupina bude reprezentovať jednu zo štyroch nasledujúcich oblastí:
 1. vzdelanie,
 2. bývanie,
 3. práca,
 4. pohľad väčšinovej spoločnosti.
3. Rozdajte žiakom pracovný list s príbehmi detí z Luníka IX (príloha 1). Do každej skupiny dajte všetky príbehy (podľa dynamiky danej triedy zvažte, s koľkými príbehmi chcete pracovať).
4. Vyzvite žiakov, aby si prečítali príbehy. Požiadajte ich, aby sa v každej skupine pokúsili na jednotlivé príbehy pozeráť z pohľadu svojho zamerania (vzdelanie, bývanie, práca, pohľad väčšinovej spoločnosti) a navrhovať riešenia zo svojej oblasti na zlepšenie situácie dieťaťa. Navrhnuté riešenia si zapíšu do pracovného listu (príloha 2). Upozorníte žiakov, že svoje odpovede by mali vedieť odôvodniť a presvedčiť tak ostatných o dôležitosti danej oblasti a daného riešenia.

4. Žiaci pracujú v skupinách približne 15 minút, môžete sa prechádzať pomedzi skupiny a poskytnúť žiakom vysvetlenie, názor, podporu.
5. Ukončíte prácu v skupinách. Postupne si prejdite príbehy jednotlivých detí z Luníka IX. Na úvod vždy vyzvite jedného žiaka, žiačku, aby zhrnul základné informácie o danom dieťati.
6. Následne vyzvite každú skupinu, aby odprezentovala svoje riešenia a ich odôvodnenie k danému príbehu. Čas na prezentáciu riešení každej skupiny môžete vopred limitovať na dve minúty. Na záver každého príbehu vytvorte priestor na krátku diskusiu medzi skupinami. Žiakom môžete po každom príbehu dať hlasovať, ktorá zo štyroch oblastí je podľa nich najdôležitejšia na vyriešenie danej situácie.
7. Týmto spôsobom si prejdite všetky/vybrané príbehy detí.

Reflexia: (10 minút)

1. Spolu so žiakmi zhodnotte, akým výzvam čelili jednotlivé deti v rôznych prípadoch a ako sa líšili navrhované riešenia. Môžete žiakom položiť nasledujúce otázky:
 - V ktorom prípade bolo podľa vás prioritou zamerať sa na oblasť vzdelanie/bývanie/práca/pohľad väčšinovej spoločnosti?
 - Je možné vyriešiť situáciu na Luníku jedným spôsobom? Čím začať? Kto by mal začať?
 - Čo vie urobiť spoločnosť? Čo môžeme urobiť my?
2. Spýtajte sa žiakov, ako sa im pracovalo v skupinách. Ako sa cítili? Čo ich v príbehoch prekvapilo, čo sa podľa nich s deťmi z príbehov stane?

V závere diskusie žiakom zdôraznite, že žiadne prvoplánové, jednoduché, populistické riešenia nemôžu byť efektívne, pretože ľudia na Luníku IX a ich životné príbehy sú rôzne.

PRÍLOHA

Príbehy detí z Luníka IX

1

Som Vanesa. Narodila som sa na Luníku IX. Mám troch súrodencov. Bývame v starej bytovke, zvonku je veľmi špinavá. Naši susedia hádžu odpadky z okna, smeti sú na chodbe aj na schodoch. Bývam s rodičmi a babkou. Byt je malý. Rodičia pracujú na aktívnych prácach (menšie obecné služby, ktoré vykonáva dlhodobo nezamestnaný uchádzač o zamestnanie), občas si však vypijú a vtedy do práce nejdú. V byte je potom neporiadok. Často pomáhám babke upratovať. Nikdy by som k nám nezavolala hostí. Hanbím sa za to, ako bývame. Na Luníku sa býva ťažko, v noci nemôžem spať, lebo vonku je hluk. Chcela by som ísť s babkou preč, ale je už stará, nemá si za čo kúpiť byt.

2

Som Ivona. Narodila som sa na Luníku IX. Mám dvoch súrodencov, staršieho brata a mladšiu sestru. Oco pracuje v podniku, mama sa stará o najmladšiu sestru a o domácnosť. Bývali sme v starej bytovke, no keďže sme platili nájom, mohli sme sa presťahovať. Teraz máme pekné bývanie, máme s bratom detskú izbu, rodičia majú spálňu, kúpeľňu. V obývačke máme nový nábytok, telku aj notebook. Oco musel ťažko pracovať, aby sme si mohli zariadiť bývanie. Spolu s mamou dlho šetrili. Bývame ako normálni ľudia, no niektorí tomu nechcú veriť. Myslia si, že všetci na Luníku sú rovnakí.

3

Som Erik. Narodil som sa na Luníku IX. Náš dom zrútili, vraj bol v zlom stave. Rodičia neplatili, lebo sa nám tam bývalo zle a ťažko, nemali sme ani vodu, ani elektrinu, varili sme na plyne. Vodu sme museli nosiť po schodoch. Bolo to ale lepšie ako nič. Rodičia si nemohli nájsť prácu, lebo nemajú dokončenú školu. Oco vie stavať. Keď nám zbúrali dom, postavil nám chatrč. Teraz bývam v Mašličkove, v osade, ktorá vznikla na Luníku. Nemáme tu veľa miesta, radšej som vonku. Domov chodím len v noci, potom do školy a von. Aj tak tam nemám čo robiť.

4

Som Karolína. Narodila som na Luníku IX. Bývali sme v byte. Nebol to luxus, ale doma sme mali vždy čisto. Rodičia sa o nás so súrodencami dobre starali. Nemali sme toho veľa, ale nikdy nám nič nechýbalo. Mama pracovala ako upratovačka, oco pracoval v Česku a chodil domov len raz za dva týždne. Naši šetrili peniaze, aby sme mohli z Luníka odísť. Rodičia boli prísni, musela som chodiť poctivo do školy, aj keď iné deti nechodili. Chodila som do inej školy než do tej, čo bola na Luníku. Keď som mala desať rokov, presťahovali sme sa do iného bytu. Žijeme rovnako ako predtým, skromne, ale poriadne. Ľudia na nás však pozerajú inak, ako keď sme bývali na Luníku. Nikomu o tom nehovorím, bojím sa, že by ma odsúdili.

PRACOVNÝ LIST

SKUPINA:

(Uvedte oblasť, na ktorú sa zameriava vaša skupina: vzdelanie, bývanie, práca, pohľad väčšinovej spoločnosti).

Ku každej osobe z príbehu doplňte informácie z pohľadu vašej tematickej skupiny (vzdelanie, bývanie, práca, pohľad väčšinovej spoločnosti).

Príbeh č. 1 - Vanesa

Problém:

Navrhované riešenie:

Doplňujúci komentár (ak je potrebné):

Príbeh č. 2 - Ivona

Problém:

Navrhované riešenie:

Doplňujúci komentár (ak je potrebné):

Príbeh č. 3 - Erik

Problém:

Navrhované riešenie:

Doplňujúci komentár (ak je potrebné):

Príbeh č. 4 - Karolína

Problém:

Navrhované riešenie:

Doplňujúci komentár (ak je potrebné):

Doplňujúce informácie k téme

RÓMOVIA

Aktuálna situácia na Luníku IX

Situácia na Luníku IX sa od natáčania filmu *Narodil som sa na Luníku IX* zmenila a stále sa dynamicky mení. Na sídlisku je evidovaných viac než 5000 trvalých obyvateľov. Mnoho z nich však momentálne pracuje v Belgicku či vo Veľkej Británii, preto je počet ľudí, ktorí na sídlisku reálne žijú odhadovaný na 3500 až 4000. V posledných rokoch došlo k zbúraní viacerých bytových domov (celkovo približne 200 bytov) kvôli zlej statike a nevyhovujúcim podmienkam. V nadväznosti na stratu bývania vznikla neďaleko sídliska nelegálna **osada Mašličkovo**, kde v náročných podmienkach žije približne 250 ľudí. V roku 2016 bola s príspevkom z eurofondov postavená nová bytovka, do ktorej sa nasťahovalo dvanásť rodín, ktoré si dlhodobo spĺňali všetky záväzky voči samospráve.

Podmienky rodín sa na sídlisku líšia, vo väčšine bytov je zavedená elektrina, ktorú si obyvatelia kupujú vopred na kredit. Nelegálne odbery elektriny sú minimálne a 90 percent obyvateľov Luníka IX si platí nájom za byt. V niektorých bytoch majú zavedenú vodu, väčšina obyvateľov je však odkázaná na vodu z odberných miest, ktorá je k dispozícii dvakrát denne po dve hodiny. V zime však voda často mrzne. Vtedy sú obyvatelia sídliska odkázaní na zdroj vody v pivnici jednej z bytoviek alebo na studničku v blízkosti hlavnej cesty.

V Mašličkove žijú ľudia v provizórnych domčekoch – chatkách, kúria a varia na pieckach. Na sídlisku sa nachádza materská škola, novovzniknutá súkromná materská škola, základná škola a saleziánske centrum, ktoré deťom ponúka voľnočasové aktivity. Komunitné centrum spravované mestom Košice ponúka aktivity pre deti, ako aj sociálne služby pre dospelých.

Rodičia si čoraz viac uvedomujú dôležitosť vzdelania. Základnú školu na Luníku navštevuje približne 1000 žiakov a žiačok, mnoho ďalších dochádza do škôl v iných častiach Košíc. Viacerí pokračujú v štúdiu na strednej škole. Výrazným problémom ostáva nezamestnanosť. Väčšia skupina ľudí pracuje v továrni US Steel a v Mestskej zeleni. Viacero sa podarilo zamestnať v obchodných centrách, iní sú na aktívnych prácach. Každá práca formuje pracovné

návyky a dáva obyvateľom Luníka dôvod na to, aby využili svoj potenciál a cítili sa užitoční.

Kriminalita na sídlisku sa v priebehu posledných rokov výrazne znížila. Prispela k tomu lepšia spolupráca a komunikácia s mestom Košice, ako aj zavedenie pouličného osvetlenia, kamerového systému či vytvorenie priestoru pre ďalšie aktivity (fitness, ping-pong, futbal, detské ihrisko). Mnoho ľudí, ktorým sa podarí zamestnať a ich situácia sa zlepší, odchádza do iných častí Košíc alebo do zahraničia. Snom väčšiny obyvateľov je z Luníka odísť. Netreba však zabúdať, že momentálne je to reálny domov reálnych ľudí. Je dôležité ukazovať spoločnosti pozitívne príklady fungujúcich rodín, ktoré na Luníku IX svojím každodenným životom búrajú zaužívané predsudky a stereotypy. V rámci súťaže Nový Luník bol v roku 2017 vytvorený urbanisticko-architektonický návrh sídliska, ktorý komplexne reaguje na potreby obyvateľov a vytvára pre komunitu úplne nový životný priestor. K návrhu sa momentálne spracováva štúdia a jeho detaily si môžete pozrieť na: <http://novylunik.sk/>

Text bol pripravený na základe rozhovoru so starostom Luníka IX Marcelom Šaňom a saleziánom otcom Pavom Degrom (november 2017).

Rómovia a sociálne dávky

Na Slovensku žije podľa Atlasu rómskych komunít 403-tisíc Rómok a Rómok (7,4 percent populácie SR). Spolužitie rómskeho obyvateľstva s majoritou (väčšinovou spoločnosťou) je vo viacerých častiach Slovenska problematické, majorita sa cíti byť poškodzovaná. Nepochybne existujú aj oblasti, ktoré si zaslúžia pozornosť a snahu o nájdenie riešenia. Súčasťou diskusie o rómskej menšine sú však často nepodložené ekonomické tvrdenia a mýty neustále opakované politikmi, ale aj širšou verejnosťou. Rómovia sú často označovaní ako poberatelia dávok sociálneho systému, ktorí zneužívajú štátne schémy, a tvoria tak významnú záťaž pre verejné financie.

Analýza s názvom **Rómovia a sociálne dávky** na základe dostupných dát štátnych úradov odhaduje objem čerpa-

nia sociálnych dávok v oblastiach s vysokým zastúpením Rómov. Keďže na Slovensku úrady neevidujú etnicitu poberateľov, v analýze boli použité pomocné nástroje s cieľom identifikovať poberateľov dávok v rómskej komunite. Bežným predpokladom je predstava, že rómske rodiny sú mnohospoločenské. Analýza preto vyhodnocuje, aká časť verejných zdrojov je poskytovaná mnohospoločným rodinám (to jest rodinám s viac ako štyrmi deťmi) podľa okresov. Analýza tiež skúmala čerpanie dávok „róm-skými“ okresmi, t. j. okresmi, v ktorých žijú podľa Atlasu rómskych komunít dve tretiny slovenských Rómov.

V okresoch bola sledovaná miera čerpania vybraných sociálnych dávok, príplatkov a príspevkov, poskytovaných jednotlivcom a rodinám s nízkym príjmom. Ide o nasledujúce sociálne transfery:

1. Dávka v hmotnej núdzi a súvisiace príplatky

2. Prídavok na dieťa

3. Rodičovský príspevok, príspevok pri narodení dieťaťa

Analýzou dát, najmä z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, **boli vyvedené nasledujúce závery:**

1. Rómska problematika je v prvom rade sociálnym a nie fiškálnym (rozpočtovým) problémom. Náklady dávok vyplácaných do okresov, kde žijú dve tretiny rómskej populácie, tvoria 1 percento verejných výdavkov (322,5 mil. eur). Oproti roku 2012 došlo k poklesu sumy vyplatenej na dávkach o 39 mil. eur, t. j. o 10 percent. Vyplatená suma je približne tretina sumy, ktorá štátu unikne neefektívnym výberom DPH.
2. Vo forme dávky v hmotnej núdzi a príplatkov sa ročne všetkým poberateľom vypláca približne 201 mil. eur, čo predstavuje 0,6 percenta všetkých verejných výdavkov.
3. Rodiny s viac ako štyrmi deťmi poberajú prostredníctvom dávky v hmotnej núdzi a príplatkov necelých 13,4 mil. eur ročne. Ide o polovicu sumy, akú vláda vyčlenila na stavbu Národného futbalového štadióna.
4. Rodiny s viac ako štyrmi deťmi poberajú prostredníctvom prídavku na dieťa 15 mil. eur ročne. Podobne, ako v prípade dávky v hmotnej núdzi, ide o kvapku v mori verejných financií, keďže len v roku 2015 chýbal štátu k vyrovnanému rozpočtu 154-násobok tejto sumy.
5. Rodiny z pätnástich okresov s vysokým počtom mnohospoločných rodín poberajú prostredníctvom rodičovského príspevku podľa nášho odhadu 94,2 mil. eur ročne. Len medziročný nárast výdavkov Sociálnej poisťovne na starobné dôchodky sa pritom odhaduje na takmer dvojnásobok tejto sumy.

Napriek zažitým stereotypom vyvracia analýza mýtus, že rómske obyvateľstvo predstavuje príčinu problémov verejných financií Slovenska. Celkové ročné fiškálne náklady „róm-ských“ okresov nedosahujú ani pol mesiaca výdavkov Sociálnej poisťovne na starobné dôchodky, pričom zdroje vyplácané mnohospoločným rodinám sú ešte marginálnejšie, dosahujúce len zlomok tejto sumy. Rómska problematika

preto nie je fiškálnym, ale sociálnym problémom a v tejto rovine treba hľadať aj jej riešenia.

Spracované podľa publikácie Rómovia a sociálne dávky, ktorú vydal Inštitút ekonomických a spoločenských analýz (2016).

Rómovia – mýty a fakty

Mýtus: „Všetci Rómovia majú prirodzený talent na hudbu a tanec. Jednoducho čo Róm, to muzikant.“

Fakt: Historickým faktom je, že Rómovia sa živili a získali renomé ako potulní muzikanti, čo je iste jedným z dôvodov vzniku tohto mýtu. Štatisticky je však nepravdepodobné, že medzi rómskou populáciou je väčšie percento genetic-ky hudobne nadaných ľudí ako niekde inde. Reputácia spevavých a stále veselo naladených ľudí je skôr daná tým, že v kultúre chudoby, v ktorej väčšina z nich žije, je hlučná zábava častým a ľahko dostupným únikovým a zvládacím mechanizmom. Všeobecne platí, že charakteristiky, ktoré Slováci pripisujú Rómkam a Rómom nesúvisia s etnicitou, ale s podmienkami chudoby, v ktorých väčšina rómskej minority na Slovensku žije. Ak v podobných podmienkach žijú príslušníci iného etnika, vypracujú si veľmi podobný životný štýl, ktorý sa dnes bežnému Slovákov spája s róm-skou kultúrou.

Mýtus: „Aktivačné práce sú forma regulárnej práce.“

Fakt: V realite sa často vnímajú aktivačné práce ako regulárna práca. Podobne to vyznieva aj z filmu cez vyjadrenia panej z úradu. Avšak aktivačné práce nie sú, nemajú byť a zo svojej povahy ani nemôžu byť ozajstnou prácou.

„Aktivačné práce (menšie obecné služby) vykonáva dlhodobo nezamestnaný uchádzač o zamestnanie nepretržite najviac počas šiestich kalendárnych mesiacov v rozsahu najviac 20 hodín týždenne, okrem týždňa, v ktorom sa aktivačná činnosť začala, s možnosťou jej opakovaného vykonávania najviac počas ďalších dvanástich kalendárnych mesiacov.“ (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny SR)

Mýtus: „Existuje pozitívna legislatívna diskriminácia – zákony, špecificky určené Rómom, ktoré Rómovia využívajú. Netreba ľutovať tých, čo sú na sociálnych dávkach, veď sa tu nakoniec majú celkom dobre..“

Fakt: Žiaden zákon sa nemôže týkať zvýhodňovania/znevýhodňovania nejakej špecifickej etnickej skupiny, podľa čl. 12, odst. 2 Ústavy SR by to bolo protiústavné.

Zákony schvaľujú ľudia z majority (väčšinovej spoločnosti) a predpokladať existenciu skrytej rómskej lobby, ovplyvňujúcej tvorbu a schvaľovanie legislatívy v prospech tejto minority, je naivná predstava. Prakticky je však možné, že niekto pracuje celý život a vo výsledku dostane nižší starobný dôchodok ako niekto, kto bol celý život na sociálnych dávkach. To, samozrejme nijak nesúvisí s etnicitou toho na sociálnych dávkach, ale výlučne s nastavením sociálneho systému.

Mýtus: „Keby to bolo naozaj tak hrozné, odišli by. Veď ich tam nič nedrží! Ale im sa nechce. „Im“ je v osadách dobre, oni takto chcú žiť, lebo oni sú takí... slobodní a majú radi voľnosť a tak.“

Fakt: Takmer žiaden Róm či Rómkka, s ktorými sa stretávajú sociálni pracovníci v komunitných centrách Človeka v ohrození by nežil v osade, ak by mal možnosť vybrať si.

Voľnosť:

Ak niekde určite NIE JE voľnosť, je to v ghete, t. j. na izolovanom mieste, prepchatom ľuďmi, kde nemôžete ísť ani na záchod bez toho, že by o tom nevedelo ďalších x ľudí (a aj preto, že tam spravidla žiaden záchod nie je), kde nie je žiadne súkromie, takmer žiaden koncept osobného vlastníctva, žiaden priestor na intimitu, sny, túžby, ciele, budúcnosť; v priestore naplnenom permanentným hlukom, smradom, odpadkami a ľuďmi, z ktorých veľa z nich stratilo schopnosť správať sa ľudsky, rozprávať sa v rozvinutých vetách, plánovať, mať schopnosť empatie, starať sa o niečo viac, než len svoje vlastné biologické prežitie. V nutnosti žiť v sociálne vylúčenej lokalite (gheto, osada, indiánska rezervácia, utečenecký zberný tábor a pod.) je asi toľko slobody ako vo väzení.

Možnosti opustiť „ich“ život a integrovať sa:

Priepustnosť hraníc medzi spoločenskými vrstvami a skupinami je nízka a veľmi nákladná v oboch smeroch. Integrovať sa do väčšinovej spoločnosti nie je pre príslušníkov minority vôbec jednoduché. Pre porovnanie si stačí predstaviť, aké zložité by bolo, keby sa človek zo strednej triedy snažil integrovať medzi milionárov. V princípe sa musíte stať niekým iným a rezignovať na takmer všetko, kým ste boli. Na tom nie je jednoduché absolútne nič, pretože k tomu človek potrebuje zdroje osobnostné, časové, finančné, fyzické, emocionálne, duchovné a taktiež podporné systémy a známosti. Pre viac vhľadu do problematiky, ako aj do konkrétnych techník, venovaných prechodu medzi spoločenskými vrstvami odporúčame knihu *Mosty z chudoby* (Ruby K. Paine, Philip DeVol, Terie Dreussi Smith, 2010).

Mýtus: „Ak sa niekto dostane z gheta, integruje sa, potom sa od neho akosi prirodzene očakáva, že sa do toho gheta vráti a bude integrovať ostatných, čo tam ostali.“

Mýtus: Ak sa niekto dostane z gheta, integruje sa, potom sa od neho akosi prirodzene očakáva, že sa do toho gheta vráti a bude integrovať ostatných, čo tam ostali.

Fakt: Určite rozumieme potrebe pomôcť ľuďom, hlavne „svojim“ ľuďom v núdzi. Takisto rozumieme sile pozitívnych vzorov pre ľudí, ktorí sa chcú dostať k lepšiemu životu. Problémov a prekážok v procese je niekoľko, v krátkosti však platí pravidlo spomínané vyššie: ak si raz von, ťažko je sa opäť dostať dnu. Pre „svojich“ si príliš gadžo (v rómskom jazyku označenie osoby, ktorá má iný ako rómsky pôvod) a pre gadžov si príliš tmavý.

Ďalšie zdroje informácií k téme filmu:

My s nimi a oni s nami (Metodické listy pre učiteľov stredných škôl k téme spolužitia s menšinami)
Človek v ohrození, 2015

Syndróm Róm

METODICKÉ MATERIÁLY

PRE UČITELOV ZÁKLADNÝCH
A STREDNÝCH ŠKÔL
K DOKUMENTÁRNYM FILMOM

Človek v ohrození, n.o.
Bratislava, 2017

Autori: Eva Martiníková, Mária Mydliarová, Lenka Putalová, Katarína Karcolová

Odborní editori: Iva Grejtáková, Laco Oravec, Michaela Dojčinovičová, Braňo Tichý

Jazyková úprava: Magdaléna Vaculčiaková, Zuzana Limová

Grafická úprava: Miroslav Lukačovič

Elektronická verzia dostupná na www.globalnevzdelavanie.sk/kniznica

Realizované s finančnou podporou Ministerstva spravodlivosti SR v rámci dotačného programu na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedný Človek v ohrození, n.o.